

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

15 ARALIK 1963

Sayı: 233

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BİBER
Koleksiyonu

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

MAHALLİ SEÇİMLERDEN HÜKÜMET BUHRANINA

İDARENİN İSTİKRARI – İSTANBUL BELEDİYESİ
bölgesel nüfus toplanması - göz bankası - nato - kıbrıs
eğitim sorunu – kat mülkiyeti – yatırımlarda yapı projesi
Atatürk'le çoğalmak – unesco – bölge tiyatroları
YABANCI VE TÜRK BASININDA HÜKÜMET BUHRANI

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

II. KOALİSYONDAN ÜÇÜNCÜ KOALİSYONA DOĞRU:

17 Kasım mahalli seçimlerinden sonra ortaya çıkan dengesizlik, II. Koalisyon kanatlarının YTP. ve CKMP.'nin Hükümetten ayrılmalarına sebebiyet vermiştir. Başbakanın Amerika'da bulunduğu sırada böyle bir ayrılma kararının tepkileri, Başbakanın dönünde bir hükümet buhranı haline gelmiştir. Amerika'dan dönen Başbakan İnönü, parti liderleriyle görüşerek neticede, «Yeni hükümet kurmak için bir teşebbüste bulunmaya hevesli olmadığımı» belirtmiştir. 2 Aralık tarihli bütün gazeteler, İnönü'nün Gürsel'le görüşüğünü ve hükümetin istifasını verdiğini bildirmektedirler.

3, 4, 5, 6 Aralık tarihli gazeteler, Gürsel'in parti liderleri ile görüşüğünü, yeni koalisyon için fikirlerini aldığını, AP.'nin hükümeti kurup kuramayacağı hakkında sorular sorduğunu ve cevaplarını istediğini yazmaktadırlar.

7 Aralık tarihli gazeteler, AP.'nin yalnız «Milli Koalisyon» olursa koalisyonla gireceklerini, CHP. ile koalisyonla giderlerse Başbakanın kendi partilerinden olmasını, servet beyanlarının kaldırılmasını, en geç 1964 Haziranında seçimlere gidilmesi şartlarını ihtiva eden bir muhtırayı Gürsel'e verdiğini yazmaktadır.

YENİ İSTANBUL'da Tarık Buğra, «AP.-CHP. değil» başlıklı yazısında, «Bütün koalisyon kombinasyonlarına evet.. ama AP.-CHP. ikilisine değil. Bana öyle geliyor ki, bu AP.-CHP. karışımının üzerinde ısrar, hattâ bu hükümeti temin Türkiye'nin körpe ve zedeli demokrasisine hiçbir «hükümet buhranının» yapamayacağı zararları yapmaktadır.» demektedir. Diğer gazetelerde, nisbi temsilin getirdikleri ve çeşitli koalisyon ihtimalleri üzerinde durulmakta, AP.'ye yeni hükümetin teşkilinde bir şans tanımının demokratik rejimin gereklerinden olduğu, aynı zamanda geleceğin ana partilerinden biri olması dolayısıyla bu partinin bir imtihandan geçirilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

8 Aralık tarihli gazeteler, yeni hükümetin CHP., CKMP. ve bağımsızlardan kurulacağı, bağımsızların İnönü ile görüşüklerini, İnönü'nün yeni hükümeti kurmak için diğer partilerin bazı hususları peşinen kabul etmelerinin gerektiğini söylediğini, kuru'acak bu hükümetin «Reform hükümeti» olmasını istediğini yazmaktadırlar.

VATAN gazetesinde Naim Tirali, «Siyasi partiler, öyle görünüyor ki, memleketin içinde bulunduğu güçlüklerden önce, kendi durumlarını düşünmekte ve atacakları her adımı, ileride partilerine gelecek zarar açısından değerlendirmektedirler.» diye bir başyazı yazmıştır.

ULUS'daki başyazısında Cihad Baban, «Kuvvetli ve etkili hükümet meselesi» başlığı ile, «...Türkiye'de kurulacak hükümetin etkili olabilmesi için nelere muhtaç olduğunu söyleyebiliriz: 1 — Geniş ve sağlam bir temel, 2 — Birbirine anlaşılan, birbirini tamamlayan hükümet üyeleri, 3 — Hükümetin etkili çalışmasını temin edecek ortamın yaratılması ve çalışma metodlarının ıslâhı... Yeni hükümeti kuracak olanların bu önemli noktalar üzerinde önemle durmaları şarttır.» demektedir.

MİLLİYET gazetesinin «Durum» sütununda, «Kesinlikle bilinmemesine rağmen AP.'nin, servet beyanının ve Tedbirler Kanununun kaldırılması, plânın uygulanması için düşünülen bazı tedbirlerden vazgeçip bazılarının da değiştirilmesi, kabinenin kuruluş şekli ve baharda seçimlere gidilmesi gibi isteklerde bulunduğu söylenmektedir. Buna karşılık CHP.'nin plân uygulanmasıyla ilgili teşebbüslerden asla vazgeçmeyip, toprak ve vergi reformu konularında köklü tedbirler alınması hususunda kararlı olduğu görülmektedir.» deniliyor. **ŞEY** sütununda «Yürü yavrum yürü» adlı fıkırada, «İsmet Paşa Başbakan olmazsa şoförü de istifa edecekmiş. Zaten çok kimse İsmet Paşasız bir koalisyonun yaya kalacağı kanaatinde. Şimdi şoförün de istifa niyetiyle bu büsbütün kesinleşmiş oluyor. - Ç. » deniliyor.

9 Aralık tarihli gazetelerde, İnönü'nün Cumhurbaşkanı yardımcısı olacaklarını söylediğini, CHP. grubunun koalisyonla girip girmeme hususunda bugün karara varacağını, İnönü'nün AP. ile bir koalisyonla anlaşmadığını yazmaktadırlar.

CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, «.. Cumhurbaşkanı vazifeyi kime verecek? Normal yol, en fazla sandalyeye sahip CHP. ye verilmesidir. Ancak CHP. kabul etmediği takdirde arkadan AP. gelecektir. Adalet Partisi ise şartlarını bildirmiştir ve şartları aslında hükümeti kurmak değil, kurmamak istediğini ifade etmiştir. Bu bakımdan AP.'nin durumunu daha vâzih bir hale getirmek hükümetin teşekkül edemeyeceğini kamu oyuna göstermek için bir tecrübeye girmek, hem siyasi buhranı büsbütün uzatacak ve hem de sonradan yine kabineyi CHP. kurmak zorunluğunda kalacağına göre, oyunlar, kamu oyunda aksine, iyi bir hava yaratmayacaktır.» demektedir.

SON HAVADİS'te Mümtaz Faik Fenik, «Görünen köy kılavuz istemez demisler; üçüncü koalisyonun yine CHP. Genel Başkanı İnönü tarafından kurulacağına kimin şüphesi vardı zaten?.. Artık açıkça anlaşılmuştur ki, üçüncü koalisyonu da yine İnönü kurmaya çalışacaktır. Bu arada elbette ki, mahalli seçimlerde kendisinden pek fazla bir çoğunluk temin eden AP.'ye bir fikir danışmaya lüzum dahi hissetmeyecektir.» diye yazmaktadır.

TERCÜMAN'da Kadircan Kafılı, «Vatanseverlik istiyoruz...» başlıklı makalesinde, «Adalet Partisinin hükümeti kurma konu-

sundaki cevabını merakla bekliyorduk. Büyüklüğüyle övünen ve hattâ milli iradeyi tek başına temsil ettiğini iddia edecek kadar cesur görünen bu parti hükümeti kurma konusunda pek çekingen davranıyor.» diyerek partilerden vatanseverlik istiyor.

MİLLİYET gazetesinin «Düşünenlerin Düşünceleri» sütununda Cevdet Perin, «Netice meydana: En çok oy alan parti, ilk gün: «Görev almaya hazırız!» diye ilân ediyor. Fakat, yirmi dört saat sonra, derin bir sessizliğe gömülüyor. Neden? Çünkü, sorumluluktan, genel seçimlere kadar yıpranmaktan, vadettiği şeyleri yerine getirememekten korkuyor. Bu mudur bir siyasi teşekkilden beklenen hareket?» diye yazmaktadır.

ULUS gazetesinde Cihat Baban, «CHP. AP. ile koalisyon kurmuş, takdir görmemiştir. CKMP., YTP. ile kurmuş bildiği gibi yarı yolda kalmıştır. AP. ile YTP. birbirlerine muâzır oldukları halde mahalli seçimlerde, Halk Partisine muhalif olmakta birleşmişlerdir. Bu vaziyette demokratik teamülün icabı Halk Partisini terkeden partilerin AP. ile birleşerek hükümet kurmayı tecrübe etmeleridir.» diye yazmaktadır.

10 Aralık tarihli gazeteler, CHP.'nin koalisyonla girmeme kararı aldığını, İnönü'nün seçime hazır dediğini, Gürsel'in tekrar parti liderleriyle görüşeceğini, yazmaktadırlar.

SON HAVADİS'te Orhan Seyfi Orhon, «Yeni seçimler umacı değildir» adlı makalesinde, «Mahalli seçimlerin sonuçlarına göre, koalisyonla girecek partilerin Mecliste temsil nispeti değişmiştir... Siyasi partiler için seçim bir umacı değildir. Halk Partisi seçimden korkuyor diye, memleket iradesiyle oynamaya hakkımız yoktur... Ne yapacaksınız? İster Halk Partisi etrafında bir koalisyon kurunuz, ister Adalet Partisi etrafında. Her ikisi de gerçek değerlerin dışında bir hükümet olacaktır... Seçime gitmeye mecburuz.» diyor. **Yine aynı gazetede Şinasi Osma**, «AP. ve CHP. koalisyonu demokrasi yararına değildir!» başlıklı yazısında, «Son durum muvacehesinde yeni bir seçime gidilemediği takdirde, Millet Meclisinde çoğunlukta olan CHP.'nin iktidarda kalması, AP.'nin de muhalefet vazifesine devamı en normal şekildedir. AP.'yi Millet Meclisindeki bugünkü mevcudu ile iktidara getirmek hem mümkün değildir ve hem uzun ömürlü olmaz.» demektedir.

ULUS gazetesinde Faik Suad, «Bugün, Türkiye'mizin sosyal ve ekonomik sorunları üzerinde konuşmak ve bir ortak hükümet kurulacaksa önce bu sorunların çözüm çaresi etrafında mutabakata varmak sırası gelmiştir. Bugün artık rejim endişesi kalmamıştır.» diye yazmaktadır.

MİLLİYET gazetesinin «Durum» sütununda, «Bizce asıl mesele şudur: İnönü'nün de dünkü grup konuşmasında belirttiği gibi iktisadi ve mali zorluklarımız o hale gelmiştir ki şimdi işbaşına cesaretle hareket edebilecek kuvvetli ve istikrarlı bir hükümetin gelmesi şart olmuştur.» deniliyor.

11 Aralık tarihli gazeteler, Gürsel'in CHP. hariç diğer parti liderleriyle görüşüğünü, yeni hükümeti kurma görevinin AP. lideri Gümüşpala'ya verildiğini, Gümüşpala'nın parti liderlerine birer mektup yazarak kendileri ile görüşmek istediğini, yazmaktadırlar.

SON HAVADİS'te Mümtaz Faik Fenik, «CHP. kendini pek fazla naza çekiyor» adlı yazısında şöyle diyor: «Bu nazlar, bu oyunlar, bu manevralar dolayısıyla buhranı müzminleştiren istikrarsızlığı devam ettiren tek parti Halk Partisidir.»

MİLLİYET'in «Durum» sütununda, «İkinci koalisyonun bozulup kabinenin istifasından sonra gerek bu çözümlenmiş sebebi, gerek hükümetten ayrılan partilerin tutumları yeni kabine kurulmasının AP.'den istenmesini gerektiriyordu. Gürsel bu görevi bir hafta sonra teklif etmekle, beklenen gelişmeleri geciktirmiştir.» denilmektedir.

ULUS'ta Faik Suad, «Üçüncü koalisyonla hayır diyen CHP. bu kararı ile ilkelerine bağlılığını ve kendisine umut bağlayna kitlelerin, özellikle aydınların güvenlerine lâyık olduğunu bir kez daha isbatlamıştır.» diye yazıyor.

YARIN dergisinin, «İkinci koalisyonun öğrettikleri» başlıklı başyazısında, «İkinci koalisyon hükümetinin, son seçimlerde bu derece şiddetle bir halk tepkisiyle karşılaşmasının müsebbibi, yalnız Halk Partisi değildir. Aynı zamanda diğer ortaklar ve liderleri de, bu meselede aynı derecede sorumlu sayılmalıdır... Adil ve insafli olarak söyleyelim, ikinci koalisyon hükümeti pek çok iş yaptı, memleket için çok faydalı görevlerde bulunarak yerini başka bir hükümete terketti...» denilmektedir.

12 Aralık tarihli gazeteler, Gümüşpala'nın parti liderleri ile görüşüğünü, CHP. dışındaki partilerin koalisyonla girmeyi prensip olarak kabul ettiklerini yazmaktadırlar.

CUMHURİYET'te Cemil Sait Barlas, «Hükümeti mutlaka AP. kurmalı» başlıklı yazısında, «AP. kabine kurmayı denemek zorundadır. Mademki Mecliste iki kuvvetli partiden biridir ve mahalli seçimlerde halkoyunun % 47'sini toplamıştır, bu yüzden kabine kurmayı denemeye mecburdur. Aksi halde «hikmet-i vücud» kalmaz... AP.'nin bu sefer hükümet kurup kurmaması rejimin istikrarı bakımından da mühimdir.» demektedir.

MİLLİYET gazetesinin «Durum» sütununda, «Bir haftalık kararsızlıktan sonra işler tabii seyrine girmiştir... Gerçi AP.-CKMP. ve YTP.'nin prensip yönünden anlaşmaları önemli bir merhale olacaktır. Fakat asıl mesele, söz konusu dört partinin, kurulacak hükümetin programında ve baahlıkların paylaşılmasında anlaşılabilir olacaktır.» denilmektedir.

MAHALLİ SEÇİMLERDEN HÜKÜMET BUHRANINA

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASER İKTİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA

Basınıımızda Onbeş Gün

Başyazı

Mahalli Seçimlerden Hükümet Buh-
ranına

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Devlet İdaresinde İstikrar
Bölgesel Nüfus Toplanması
İstanbul Belediye Başkanlığı
Göz Bankası ve Vehbi Koç Örneği
Konut Standartları Semineri
Türk-Arap Kültür Münasebetleri
Nato: Askeri Konsorsiyum
Kıbrıs: Makarios Harekete Geçti

İNCELEMELER :

Türk Anayasası Işığında Eğitim So-
runu Adnan GÜRİZ
Kat Mülkiyeti Kanun Tasarısı ve
Farklı Görüşler Safa REİSOĞLU
Yatırımlarda Yapı Projesi
Şevki VANLI

NE DİYORLAR

Türkiye: Altta Yatan Buhran
(Çev.: C. ARDA)
Bir Koalisyon Çöküyor
(The Times'den çev.: B. İLKİN)
Türkiye'deki Kaynaşma
(The New York Times)

KÜLTÜR VE SANAT :

Bölge Tiyatroları ve Beklan Algan
Metin AND
Atatürk'le Çoğalmak, Onunla Tüme
Varmak İsmet K. KARADAYI
Unesco Haftası Üzerine
Kaya ÖZSEZGİN
Bibliyografya
Derleyen: Sami N. ÖZERDİM

Mahalli seçimler on yıla yakın bir zamandanberi yapılmamıştı. 17 Kasım'da icra olunan mahalli seçimler, birçok bakımlardan beklenmeyen sonuçlar doğurmuşlar ve bunlar arasında 1962 Haziran ayındanberi işbaşında bulunan İkinci Koalisyon Hükümeti'nin istifasını da arkasından sürüklemişlerdir. Şüphesiz nisbi seçim sisteminin genel olarak beklenen ve bilinen tabii neticelerinden biri nispeten kısa ömürlü hükümetlerdir. 1961 Anayasasını yapanlar, birçok bakımlardan 1950-1960 döneminin tesirleri altında kalarak bazan faydası şüpheli ve memleket şartlarına, gerçeklerine ve psikolojisine uymayan ilkeleri ve müesseseleri kabul etmekte tereddüt göstermemişlerdir. Şimdi ve belki bundan sonraki hükümet buhranlarını çoğunluk hâkimiyetine ve hattâ diktatörlüğüne doğru gitmiş, başka bir deyimle kısmen suiistimal olunmuş bulunan bu seçim sistemine karşı gösterilmiş olan reaksiyonun bir sonucu şeklinde kabul eylemek mümkündür. Bizim gibi birlikte çalışma itiyadı iyice gelişmemiş olan, prensipleri kolaylıkla şahsi mülâhaza ve plânlara intikal ettirmek eğilimi içinde bulunan toplumlarda koalisyon hükümetleri müessir olmak ve gerektiği gibi hükümet edebilmek bakımından, bazan dışardan anlaşılması ve izah edilmesi güç zaafırlar içine kolaylıkla düşmekte ve birlikte ve ekip halinde çalışma imkânlarını kaybetmektedirler. Birinci ve ikinci karma hükümetlerde bu durum her vesile ile sâha çıkmış, aynı hükümet içinde vazife ve mesuliyet kabullenmiş bulunan şahıslar en basit müşterek mesuliyet ve ahlâk kurallarını bir tarafa iterek hükümetleri kitlelerin gözünde zafâ düşürmüşlerdir. Diğer sebepleri arasında şimdiki buhranın derinliklerinde bu nevi olayların etkilerini de sezmemek mümkün değildir.

Adalet Partisi kuruluşundan bu yana memleketin karşılaşmış olduğu ve esasında birçoklarında kendilerinin de derin sorumlulukları bulunan güçlükleri, sıkıntıları ve müşkülleri hemen her alanda istismar eyleme temayülü içine girerek 17 Kasım mahalli seçimlerine kadar gelmiş ve bu seçimlerde, muteber oyların yüzde 46 sını sağlamıştır. Bu seçimlerde Yeni Türkiye Partisi ile

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi oldukça önemli kayıplara uğramışlar, Cumhuriyet Halk Partisi ise kısmen donmuş olarak ifade olunabilecek reylerini muhafaza edebilmiştir. Her üç partinin de bu durumun nedenleri üzerinde dikkatle durmaları ve bu neticeyi yalnız Adalet Partisinin istismarcı ve sorumluluk duygusundan yoksun kısa vâdeli kolay ve iptidai muhalefet politikasına bağlamamaları lâzımdır.

Mahalli seçimler esasında bir eğilimi ifade eylemekle beraber normal devresinin son bulmasına daha iki yıl bulunan bir parlâmentonun çalışmalarına geniş etkiler yapacak, hükümet buhranlarına ve hattâ az çok kısa bir zaman içinde yeni genel seçimler yapılmasına yol açacak bir mahiyet iktisap etmemelidirler. Bugün bilinmektedir ki İngiltere'de iktidarda bulunan Muhafazakâr Parti son genel seçimlerdeki oylarının yüzde 8-10 unu kaybetmektedir. İki yıldanberi yapılmakta olan ara seçimler bu durumu açık olarak ispatlamaktadır. Buna rağmen ve muhalefette bulunan İşçi Partisinin tazyikleri karşısında Muhafazakâr Parti seçimleri normal parlâmento devresi içinde kendisine en müsait olan zamanda yapmak hakkını ve imkânını elinde tutmaktadır. Normal parlâmento gelenekleri de genel olarak bu şekiller altında cereyan etmektedir. Bu durum şüphesiz karma hükümeti teşkil eden partiler tarafından da bilinmektedir. Binaenaleyh kanaatimizce bugünkü hükümet buhranının derin ve temel sebepleri Adalet Partisinin mahalli bir seçimde sağlamış olduğu oy miktarından ziyade, hükümeti teşkil eden partiler arasında gerçek bir işbirliğinin, karşılıklı itimat ve anlayışın bir türlü kurulamamış olması ve Sayın Başbakan İsmet İnönü'nün, hükümet içinde ilk günlerden itibaren başgöstermiş olan ihtilâflara zamanında müdahale ederek gerekli tedbirleri almamış olması hâdisesi içinde aranmalıdır.

Mahalli seçimlerin sonucunun Adalet Partisi lehine tezahür ettiği anlaşılınca, bunu bir genel seçim gibi kabul etmek eğilimi içine düşmüş bulunan Adalet Partisi Genel Başkanı Sayın Ragıp Gümüşpala her türlü vazifeyi kabule amade olduklarını ifade eylemekte tereddüt göstermedi. Bunun başka bir

ifadesi hükümetin istifa etmesi ve yeni hükümetin teşkilinin kendilerinden talep olunması idi. 17 Kasım seçimlerinden sonra hükümetin istifası ile ilgili hâdiselerin seyri bilinmektedir ve şimdi Sayın Cumhurbaşkanı yeni hükümetin teşkilini Adalet Partisi Genel Başkanı'na tevdi etmiş bulunmaktadır. Bunun normal ve demokratik rejimin memleketimizde tam mânasiyle yerleşmesi bakımından zaruri ve faydalı bir gelişme olarak kabul eylemek lâzımdır. Cumhuriyet Halk Partisinin dışında hükümet kurmak bakımından başka alternatiflerin tecrübe olunmasında her bakımdan fayda vardır.

Adalet Partisi yalnız başına veya diğer partilerin bazıları ile birlikte hükümeti kurup kuramayacağına gerekli istişarelerden sonra karar verecektir. Ancak bu teşebbüsünde diğer partiler tarafından kabulü mümkün olmayan ve genel olarak memleketin uzun vâdeli menfaatlarına aykırı düşen tekliflerle ortaya çıktığı zaman, büyük bir ihtimalle başarısızlıkla karşı karşıya kalabilecektir. Herşeyden önce Adalet Partisi, sağlam temellere dayanan ve demagogik bir karakter taşımayan ve Beş Yıllık Kalkınma Plânını Büyük Millet Meclisince kabul olunmuş muhtevası ile uygulayacak bir iktisadî programla diğer partilerin ve memleketin karşısına çıkmak basiretini göstermelidir. Bugün Türkiye iktisadî bakımdan çetin meselelerle karşı karşıya bulunmaktadır. Dış ticaret açığı gittikçe büyümektedir. 1964 programının dış finansmanının sağlanması büyük bir basirete, itimat telkin eden ve istikrar arzeden bir hükümete ihtiyaç gösteriyor. Bütçe açığıdır. Binaenaleyh 1964 programının tesbit olunan hedeflerine ulaşabilmesi için yeni iç finansman imkânları araştırmak ve belki de yeni bazı vergilere gitmek gerekecektir. Dış politikamızda da kuvvetli ve istikrarlı bir hükümet ihtiyacı kendini her bakımdan hissettirmektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasasının tadili bir milletlerarası anlaşmazlık mahiyetini gösterebilir. Atlantik Andlaşması yeni bir oluş ve politika tesbiti içine girmektedir. Ortak Pazara katılabilmemiz, uzun vâdeli menfaatlerimiz bakımından Türk halkından azımsanılmıyacak fedakârlıklar talep etmektedir. Binaenaleyh Adalet Partisi sorumluluğunu ve memleketin gerçeklerini müdrik olarak mes'uliyet kabullenmek ve hükümet teşkilî vazifesinde parti ve oy kaygularının üstüne çıkabilmek ba-

siretini göstermek mecburiyetindedir. Hele bugünkü şartlar altında beş altı ay sonra seçimlere gidilmesini şart olarak ileri sürmek, yukarıda kısaca birkaçına dokunduğumuz çetin ve memleket için hayati meseleleri sürüncemede bırakmaktan başka bir mâna taşımayacaktır. Kanaatimizce derhal seçimlere gitmek de bir hal çaresi değildir.

Adalet Partisi, parti ve gelecek seçim kaygılarını ön rafta tutar da hükümet kurmakta başarısızlığa uğrarsa, kanaatimizce tecrübe olunacak yol Adalet Partisi dışında yine yeni bir kombinasyon aramaktır. Bugünkü şartlar ve anlayışlar içinde bütün partilerin temsil olunduğu millî bir karma hükümetin kuvvetli ve müessir bir hükümet vasfına bürünmesi oldukça güçtür.

Partilerin, 1961 den bu yana geçirilmiş olan buhranları hatırlamaları ve her şeyin normal mecrasına girmiş olduğu zehabiyle hareket etmemeleri gerektiğini düşünüyoruz. İşçi Partisinin bir kısım idarecilerinin mahallî seçimler sırasında yoksullukları, fakirlik ve sefaletleri hangi istikametlerde istismar eylemek eğilimi içinde oldukları hâdisenin ve Genç Radikaller adı ile beş bağımsız milletvekilinin yayınladıkları beyannamenin üzerinde dikkatle düşünülmesi değer bir vesika mahiyetini taşıdığı ifade eylemekte fayda vardır. Binaenaleyh önümüzdeki normal seçim devresine kadar istifa etmiş bulunan karma hükümet gerçevesi dahilinde fakat gerekli idarî, malî, sosyal ve ziraî reformları yapmayı

Kabul edebilecek, belki bir kısım halk nezdinde sevilmeyen bir hükümet karakterini alacak, oy kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya bulunacak kuvvetli bir hükümet en faydalı bir yol olacaktır. Ne CHP., ne YTP., ne de CKMP. Adalet Partisi ile muhalefet yarışına çıkabilme kabiliyetinde olamayacaklardır. Böyle olunca uzun vâdeli memleket menfaatleri açısından hareket eylemek suretiyle reformu ve gerektiğinde radikal tedbirler alabilecek bir hükümet bugünkü hükümet buhranı içinde hem Adalet Partisi dışındaki partiler, hem de memleket gerçekleri bakımından tecrübe edilmeğe değer bir yol olarak görünmektedir. Aneak ikinci karma hükümetin 16 aylık tecrübelerinden faydalanarak daha derli toplu, mütecanis, vazife ve mesuliyetlerin iyice belirtilmiş ve tedahüllerin önlenmiş olduğu bir hükümete bilhassa müessir iş görebilmek bakımından ihtiyaç vardır. Hükümetler, yalnız bir hükümet bulunsun diye değil, toplumun iyi idare olunması ve işlerinin iyi görülmesi için kurulmalıdır. Fakat bu konuda nihaî olarak düşüncemiz odur ki Adalet Partisi'nin diğer partilerin de müzaheret ve iştirâkiyle hükümet kurabilmesi bilhassa demokratik rejimin yerleşmesi bakımından sayısız faydalar taşımaktadır. Üçüncü Karma Hükümet, Adalet Partisi etrafında kurulursa rejim bakımından birçok muhitler ve düşünceler nezdinde mevcut tereddütler tamamıyla bertaraf edilmiş olacak ve Türkiye büyük bir prestij kazanacaktır.

Onbeş Günün Notları

Devlet İdaresinde İstikrar

Demokratik düzende idarenin istikrar ve devamlılığını sağlayan temel unsur yüksek devlet memurlarıdır. Bakanlıkların siyasi başı olan bakanlar bulunmadığı zamanlarda yahut buhran devrelerinde başta müsteşar olmak üzere bakanlık yüksek memurlarına önemli ödevler düşmektedir. Bunların başında işlerin normal şekilde ve aksamadan yürütmesini sağlamak gelmektedir. Siyasî buhran devrelerinde işlerin normal seyrinde aksamadan cereyan etmesi, buhranın halka intikalini önleyen önemli bir teminattır.

Fransa ve İtalya gibi kabine buhranlarının sık sık başgösterdiği ülkelerde ik-

tisadî hayatın ve iş hayatının bunlardan müteessir olmamasının gerçek sebebi ehil ve muktedir bir idareci kadrosunun işbaşında bulunmasıdır. Türkiye'nin tecrübe etmekte bulunduğu nisbi temsil sisteminde sık sık kabine buhranlarının belirmesi mukadderdir. Buna rağmen demokratik düzenin âtisi bakımından devlet işlerinin yürüyüşünde aksaklıkların meydana gelmemesi gereklidir.

Kabul etmek icabeder ki, son kabine buhranının devlet işlerinin yürüyüşünde önemli menfi tesirleri olmamıştır. Gerek müstafi kabineye mensup bulunan bakanlar, gerekse bakanlıkların yüksek memur-

ları yeni kabine kuruluncaya kadar devlet işlerinin aksamaması için ellerinden gelen gayretli göstermektedirler. Türkiye'nin yapması gerekli dış temaslarda kabine bürhanı dolayısıyla aksama olmamış, 1964 yılı bütçesi Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuş, bu arada Kıbrıs konusu ile ilgili kararlar alınmıştır. Bütün bunları siyasî bürhanlara rağmen idarenin devamlılığını ve istikrarını gösteren müsbet işaretler saymakta herhangi bir yanlışlık yoktur. Kabine bürhanının memleketin ekonomik hayatına mümkün olduğu kadar az tesir etmesi şüphesiz lüzumludur. Ancak bu konuda mesuliyeti sadece idare kadrosuna yüklemek haksızlık olur. Özellikle basının bürhan devirlerinde iş hayatının emniyet ve itimatını sarsabilecek heyecan yaratıcı haberler vermekten kaçınması gerekir.

Bölgesel Nüfus Toplanması

İmar ve İskân Bakanlığı'nın, Doğu Marmara Bölgesi hakkında son günlerde yayınladığı araştırma, az gelişmiş memleketlere özgü önemli bir meseleye dikkati çekmektedir. Kalkınmakta olan bütün memleketlerde olduğu gibi Türkiye'mizde de şehirleşme hareketi, iktisadî bakımdan nispeten gelişmiş bölgelerde daha büyük bir hızla cereyan etmektedir.

Memleketimizin diğer kısımlarına nazaran daha büyük bir gelişme göstermiş olan Marmara Bölgesinde, hızlı bir şehirleşme hareketi görülmektedir. Gerçekten, 1945 yılında bölge nüfusunun ancak % 43'ü şehirlerde otururken, bu nispet 1950'de % 44'e, 1955'de % 49'a çıkmış, 1960'da ise % 53'e ulaşmıştır. Marmara Bölgesi'nin en fazla gelişmiş bölümü olan Doğu Marmara'da ise şehirleşen, bölgenin bütününe nispetle daha da süratli olmuştur. 1945 yılında Doğu Marmara Bölgesi'ndeki şehirlerin nüfusu, bölgenin bütünündeki şehir nüfusunun % 80,5'u iken bu nispet, 1950'de % 82,5'a, 1955'de % 83'e ve 1960'da % 83,5'a yükselmiştir.

Nispeten gelişmiş bölgelerdeki bu hızlı şehirleşme hareketinin belli başlı sebebi, memleketin geri kalmış kısımlarından gelişmiş bölgelerine yapılan göçlerdir. Nitekim, Marmara Bölgesine, Anadolu'nun diğer kısımlarından göç edenler, 1940-1950 döneminde yılda ancak 5.000 kişi civarında iken bu miktar, 1950-1960 döneminde yılda ortalama 35.000'e yükselmiştir. Bunun yanısıra, bölge içindeki küçük kasabalardan büyük şehirlere doğru akım, 1940-1950 dö-

nemindeki yıllık 6.000 ilâ 10.000 kişiden 1950-1960 döneminde yıllık 30.000 ilâ 40.000'e çıkmıştır. Bu süratli şehirleşme olayının sonucu olarak, Doğu Marmara nüfusunun üçte ikisi şehirlere yerleşmiş bulunmaktadır.

Memleketimizin nispeten gelişmiş bir kısmı olan Doğu Marmara Bölgesi'ne yapılan göçlerin 'itme' ve 'çekme' tesiri denilen başlıca iki sebebe dayandığı söylenebilir. Göçleri doğuran 'itme sebebi', çoğalan nüfusun kendi bölgelerinde uygun iş imkânları bulamamasıdır. 'Çekme tesiri' ise, nispeten gelişmiş bölgelerde mevcut olduğu sanılan iş bulma imkânları ve büyük şehirlerde yaşamın avantajlarıdır. Gerçekten bugün Türkiye'nin, dokuma, alkollü içkiler imalatı, mobilyacılık, kâğıt, seramik, madenî imalat, matbaacılık, deri işleri, lâstik ve ilaç sanayii, elektrik âletleri ve tamircilik işlerinin aşağı yukarı yarısı Doğu Marmara Bölgesi'nde bulunmaktadır. Keza, makine imalatının % 10'u, ipek sanayiinin hemen hemen tamamı bu bölgededir. Bölgenin sağladığı geniş istihdam imkânları, diğer illerden yapılan göçlere yol açmaktadır. Ancak, nüfusun gelişmiş bölgelerde sür'atle toplanması, geri kalmış bölgeler aleyhine sonuçlar doğurabilecek istidattadır. Gerçekten, gelişmiş bölgelerde nüfusun hızla artması, kolaylıkla işçi bulma imkânlarının ve çeşitli mal ve hizmetlere karşı olan talebin bu bölgelerde yükselmesine yol açmaktadır. Bu âmiller ise, özel yatırımların tercihan gelişmiş bölgelerde yapılmasını teşvik etmektedir. Hattâ, geri kalmış bölgelerde teraküm etmiş sermayelerin dahi, nispeten gelişmiş bölgelere aktığı görülmektedir. Bunun neticesinde, gelişmiş bölgeler gittikçe daha fazla inkişaf etmekte, geri kalmış bölgeler ise gelişme imkânlarını yeteri kadar kullanamamaktadır. Başka bir deyişle, az gelişmiş memleketlerde, geri kalmış bölgelerle nispeten ilerlemiş bölgeler arasındaki fark gittikçe büyümek temayülü göstermektedir. Diğer taraftan göçler, süratle şehirleşen bölgeler için de önemli sosyal meseleler doğurmaktadır.

Kendi başına terkedildiği takdirde bölgesel nüfus toplanması, az gelişmiş memleketlerde zaten büyük olan bölgeler arası gelişme farklarının daha da artmasına ve büyümekte olan şehirlerde sosyal meselelerin doğumuna sebep olmaktadır. İktisadî kalkınmadan bölgelerin âdil bir pay alabilmeleri için şuurlu bir devlet müdahalesine herhalde ihtiyaç vardır.

İstanbul Belediye Başkanlığı

İstanbul Belediye Başkanlığı son on beş günde kamu oyunu yakından ilgilendirmiştir. Adalet Partisi Başkan adayı Nuri Eroğan seçimi 16 bin küsur oyluk bir farkla kazanmış fakat adaylık ehliyetine sahip olmadığı için tutanağı iptal edilerek ondan sonra en çok oy alan C.H.P. adayı Haşim İşcan başkanlığa davet edilmiştir. Haşim İşcan belediye başkanlığı vazifesine fiilen başlamış bulunmaktadır.

Haşim İşcan'ın belediye başkanlığını kabul etmemesi ve yeni bir seçimle belediye başkanının seçilmesini sağlaması arzu edilebilirdi. Ancak İşcan kanunun verdiği hakkı kullanarak vazifeye başlamayı tercih etmiştir. Kanunun tanıdığı hakkı istimal eden bir vatandaşın muaheze edilmesine imkân olmadığı açıktır. Bu sebepten İşcan'ın başkanlığının meşruiyeti hususunda herhangi bir şüphe izhar edilemez.

Bununla beraber, olayın iki büyük siyasî parti arasında önemli bir polemige yol açtığı aşikârdır. Seçim Kanununun 17 nci maddesi, adaylığını koymak isteyen devlet görevlilerinin seçimden iki ay önce vazifelerinden istifa etmelerini şart kılmıştır. Denizcilik Bankası'nın maaşlı avukatı olan Eroğan bu kanunî vecibeyi yerine getirmemiş ve istifasını seçim neticesinin belli olmasından sonra vermiştir. Bu durumu tesbit eden Yüksek Seçim Kurulu, Eroğan'ın başkanlığını iptal etmiştir. Buna rağmen İstanbul Adalet Partisi teşkilâtının bazı yöneticileri «şayet halk ile seçilmemiş bir belediye başkanı vazife başına gelirse, belediye meclisindeki vazifelerimizden biz de sarfınazar edeceğiz» yolunda iddialı beyanlarda bulunmaktan geri kalmamışlar, Eroğan da «halk oyuna istinad etmeyen sistem ve şahısların muvafak olamayacağına inanıyoruz» yolunda bir konuşma yapmıştır. Meseleyi millî iradenin ihlâl edildiği açısından ele almağa imkân yoktur. Çünkü millî iradenin tezahürüne en iyi şekilde imkân veren hukuk devleti, kanun hükümlerine ve bu hükümleri uygulamakla görevli organların kararlarına saygı göstermeği şart kılar. Hukuk kaidelerinin reddi mânasını taşıyan bir millî irade anlayışının demokrasi ile bağdaştırılması imkânsızdır. Bu yüzden Adalet Partili idarecilerin tutumunu demokratik düzene saygı görüşü ile telif etmek maalesef kaabil olmamaktadır.

Olayın bir başka vechesi üzerinde de durmak lazımdır. İstanbul gibi Türkiye'nin en büyük ve önemli merkezine Adalet Partisi tarafından başkan adayı gösterilen kimsenin kanun hükümlerini bilmediği ve yahut bile bile onları çiğnemeğe teşebbüs ettiği ortaya çıkmıştır. Bunun mânâsı Adalet Partisi'nin sözü geçen başkan adayı seçiminde gerektiği kadar dikkatli davranmadığıdır. Memleketin siyasî hayatında önemli bir rol oynamak durumunda olan bir partinin bundan sonra adaylarını daha ciddi bir süzgeçten geçirerek, daha dikkatli seçmesi şüphesiz lüzumludur.

Göz Bankası ve Vehbi Koç Örneği

Türk tababeti modern ilim yolunda çok önemli ve çok ileri bir adım attı. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne bağlı olarak bir Göz Bankası Klinik ve Araştırma Enstitüsü kuruldu. Göz Bankası'nın amacı, hayatın görme nimetinden mahrum körlükle malûl vatandaşlarımızı ameliyat suretiyle (keratoplasti) insanca yaşamının imkânlarına kavuşturmadır. Lâkin Bankanın bu amacını gerçekleştirebilmesi, herşeyden önce, toplumun desteğine bağlı bulunmaktadır. Zira, görme nurundan mahrum bir insanın hayata kavuşabilmesi, hayata veda eden ve fâniliğin sonsuzluğuna karışan bir insanın gözlerinin kullanılabilmesine dayanmaktadır. Kaybolan bir hayat yeni bir hayat yaratmaktadır. İşte Göz Bankası, kaybolan hayatla yaratılan hayat arasında bir köprü olmaktadır. Sağlığında gözlerini Bankaya bağışlayanların bu büyüklük ve insancıl hareketine, bunların hayattan ayrılışlarında, gerçek ve unutulmaz değerini verecektir. Böyle ulvi bir değer gerçekleşmesi, açıktır ki, birinci plânda topluma ve toplum üyelerine düşmektedir. Memleketimizde kan bankalarına karşı halkımızın gösterdiği yakın ve candan ilgi karşısında, Türk toplumunun Göz Bankasına da aynı ilgiyi göstereceğine inanıyoruz.

Keratoplasti adını alan gördürme ameliyatının en başarılı olduğu alan, çoklukla trahomla ilgili olan ve trahomu bol olan ülkelerdeki körlüklerdir. Memleketimizde trahomon hâlâ bir problem olarak önümüzde durduğu gözönünde tutulursa, Göz Bankasının kurulması ile memlekete yapılan hizmetin büyüklüğü daha kolaylıkla anlaşılır. Şu kadarını belirtelim ki, daha bu Banka kurulmadan Tıp Fakültesi'nin Göz Kliniği, hamiyetli vatandaşlarımızın göz bağışları sayesinde, 343 kişiyi görmenin, değeri sonsuz olan nimetine kavuşturmuştur. Bankanın kurulması ile şimdi bu imkânların çok daha genişliyeceği ve memleketimizde bulunan 50.000 kadar körün yeni bir yaşama ümidine sahip olacağı şüphesizdir.

Göz Bankası'nın kurulmasında Prof. Dr. Niyazi Gözcü, Prof. Dr. Süreyya Gördüren ve çalışma arkadaşlarının gösterdikleri idealist çabalar temel rolü oynamıştır. Hizmetleri unutulmayacaktır. Fakat Bankanın ortaya çıkışı aynı zamanda bir kolektif eser olmuştur. Türk Hükümeti, Türk Silâhlı Kuvvetleri, bankalar ve Ankara Belediyesi de ken-

di alanlarında çok değerli katkılarda bulunmuşlardır. Federal Almanya Hükümeti önemli sayıdaki optik âletler yardımı ile, memleketimize karşı yakın ilgisinin yeni bir örneğini vermiştir.

Dr. Lütfi Oğultürk ve Mehmet Ali Tuzcuoğlu gibi insanlık-sever vatandaşlarımız ise, yaptıkları büyük malî yardımlarla Türk toplumuna karşı derin sevgilerini ifade etmişlerdir. Fakat Vehbi Koç adını özellikle zikretmeliyiz. Vehbi Koç, Türk bilim ve kültür hayatına şimdiye kadar yapmış olduğu büyük hizmetlere bir yenisini daha katmış ve 1.200.000 liralık bağışı ile Göz Bankası'nın kuruluşunda müstesna bir yer kazanmıştır. Bu Bankanın adının «Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Vehbi Koç Göz Bankası Klinik ve Araştırma Enstitüsü» olması sebepsiz değildir ve bu, Bankaya lâyık bir isimdir.

Vehbi Koç'un bu son insancıl ve memleketsever davranışı, bizi, memleketin önemli bir meselesi üzerine eğilmeye götürmektedir. Hepimizin bildiği gibi, Birleşik Amerika gibi ekonomik refahın en yüksek seviyesine ulaşan bir memlekette bile, birçok üniversitelerin ve üniversite öğrencilerinin ayakta durabilmesi, zengin vatandaşlarının ilme ve ilim müesseselerine gösterdiği yakın ilgi ve yardımlarla mümkün olabilmektedir. Memleketimizde ise bu çeşit davranışlara çok daha fazla ihtiyaç vardır. İlim müesseseleri ve üniversite öğrencileri için hükümet imkânlarının azamisini kullanmağa çalışmaktadır. Fakat bunun yetersizliği yıllardanberi aşıkârdır. Bir servetin yaradılışında müteşebbisin emeğini ve alın terini inkâr etmeye imkân yoktur. Bununla beraber, kabul etmek de gerekir ki, bu emek ve alın teri bir toplum içindeki faaliyeti ile semere alabilmektedir. Toplum, servetin ortaya çıkışında dolayısıyla bir role sahip bulunmaktadır. Bu basit gerçekten hareketle, servetin semerelerinin bir kısmının da toplumsal, insancıl ve özellikle bilimsel alanlara yönelmesini beklemek herhalde aşırı bir istek olmasa gerektir. Bu açıdan bakınca, Vehbi Koç, yaptıkları ve yapacakları ile gerçekten değer kazanmaktadır. Lâkin Vehbi Koç ve belki birkaç kişi, sayılı örneklerden öteye gidememektedir. Bu örnekleri çoğaltmak daha birçok vatandaşımıza bağlı bulunmaktadır. Bu örnekler çoğalır, son zamanlarda toplumumuzda göze çarpan, servete karşı duygusal aşırılıkları da törpülemek ve bunun sonucunda daha dayanış-

malı bir topluma sahip olmak mümkün olur.

Mamafih bu konuda iki noktaya da değinmek gerekir. Birincisi, yasa organına ve milletvekillerimize düşen bir görevdir. Hamiyet ve toplum-severlik örneklerinin çoğalmasını sağlamak için vergi kanunlarımızda bazı olumlu değişiklikler yapılmıştır. Lâkin veraset meselelerimizi düzenleyen müspet hukuk alanında da bazı tedbirler almak gerekmektedir. Bunların bir an önce yapılması gerekmektedir. Ancak bu suretedir ki, toplumun insancıl amaçlarına yönelen bazı kişisel hareketlerin yoluna engel olarak çıkan tıkanıklıkları gidermek mümkün olur.

İkinci görev de üniversitemize düşmektedir. Bugün Türkiye'de üniversite ile halk arasındaki temas ve bağlantılar çok zayıftır. Yılda bir kere yapılan üniversite haftaları bu temas ve bağlantıyı kurmak için yeterli değildir. Bu çerçevede, üniversitemiz iyiliksever zengin vatandaşlarımızla da sıkı bağlantılar kurmaktan yoksundur. Onların dikkatini ve dolayısıyla yakın ilgilerini üniversitelerin ve üniversite öğrencilerinin problemlerine çekememiştir. Halbuki bu problemlerin çözülmesinde bu vatandaşlarımızın büyük yardımı olabilir ve sanırım ki, bu problemler bu vatandaşlarımızın önüne sunulduğunda, tamamen ilgisiz kalmayacaklardır. Lâkin bunu yapabilmek için üniversitemizin teşkilatlanması ve bu teşkilât ile geniş bir kampanyaya girişmesi, birçok meselelerin çözümünde büyük imkânlar kazandırabilir.

MİLLÎ MÜCADELE

I.

ANADOLU İHTİLÂLİ

«Bu kitabın amacı, yalnız tarihe ışık tutmak, hizmet etmek değildir. Bilhassa, Atatürkçülük anlayışının statik düzenden çıkarılması yolunda, son zamanlarda gösterilen çabalara yardımcı olmak istedik. Ayrıca, çok küçük bazı detayları bile değerlendirmeye çalışarak, bugünkü politik çıkmazın düne bağlı nedenleri üzerinde durmak ve düşündürmek amacını güttük.»

Sabahattin Selek

Dağıtım yeri: BATEŞ.

Konut Standartları Semineri

Istanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesine bağlı olan Yapı Araştırma Kurumu tarafından geçen hafta içinde bir konut standartları semineri tertiplenmiştir. Vergi ve kredi politikasına esas olacak halk konutları standartları üzerinde çalışıldığı bu günlerde, böyle akademik seviyede bir toplantı düzenlemenin önemi açıktır. Zira beş yıllık kalkınma planı, konut yatırımlarına bir üst sınır çizmiş ve bunların toplam yatırımların yüzde yirmisini geçmemesini istemiştir. Bu miktar yatırım ile, bugüne kadar olduğundan daha fazla sayıda konut birimi yapılması planının temel konut politikası ilkeleri arasındadır. Son yıllarda özellikle alan standartları bakımından lüks seviyelere varan konutların, gerçek konut ihtiyacını karşılamaktan uzak bulunduğunu gören plâncılar, herşeyden önce, kredi ve vergi politikaları yardımıyla, mevcut yatırımların «halk konutları» (sosyal konutlar) standartlarına sahip binalara yöneltilmesini gerekli görmüşlerdir. Hiç değilse, Emlâk Kredi Bankası ve İşçi Sigortaları kanaliyle yapılan konut yatırımlarında, halk konutları standartlarının uygulanması, nispeten kolay, fakat zorunlu bir çare teşkil etmekteydi.

İşte bu yöndeki çalışmalara yardımcı olacağı düşünülen düzenlenmiş seminerde, meselenin, mimarlarımız tarafından daha çok insan eylemleri yönünden ele alındığı, yeme, uyuma, oturma, eğlenme vs. çeşitli yaşama eylemleri için yeter derecede geniş alanlar ayırmanın insanın özgürlük duygularına daha uygun olacağı noktasında ısrarla durulduğu görülmüştür. Hemen hemen bütün konuşmacılar, insan eylemlerinin zamana, yere ve insandan insana büyük değişiklikler göstereceğini işaret ederek, bunların standartlaştırılması yerine, herbirinin ihtiyaçlarına uygun konutlar sağlamanın uygun olacağına işaret etmişlerdir.

Açıktır ki, mesele, kişisel davranış ve eylemlerin özgürlüğü kadar, gelişmekte olan bir ülkedeki sınırlı kaynakların ne derece geniş konutlarda yaşamaya imkân verdiği meselesidir. İşte bu nokta, yani konut standartlarının ekonomik faktörlerle sınırlandırılması konusu seminerde ihmal edildiği görülen başlıca noktalar ara-

sındadır. Bu da bize, akademik kurumlar tarafından düzenlenen buna benzer toplantılarda ele alınan meselelere tek bir açıdan bakmak yerine, çok yönlü bir yaklaşım getirmek zorunluluğunu bir kere daha hatırlatmıştır. Bu eksikliğine rağmen, konut standartları seminerinde, standartların, tesbit edilecek alt ve üst sınırlar içinde kalması, standartların tesbitinden önce mahallî ve bölgesel araştırmalar yapmanın zorunlu olduğu, konutun, sadece bir bina olarak değil fakat çevresi ile birlikte alınıp ona göre standartlar tesbit edilmesi gerektiği gibi olumlu düşüncelere de yer verilmiştir.

TÜRK — ARAP

Kültür Münasebetleri

Aralık ayının ilk haftasında, Orta-Doğu Teknik Üniversitesi'nin daveti üzerine Beyrut Amerikan Üniversitesi'nin tarih profesörlerinden Zeine N. Leine Ankara'ya gelmiştir. Prof. Leine, biri «Batı arşivlerine göre Osmanlı İmparatorluğu», diğeri «Osmanlı İmparatorluğu son devrinde Türk - Arap münasebetleri» konularında iki konferans yapmış, bundan maada Orta-Doğu Teknik Üniversitesi ile Dil-Tarih Fakültesinde iki seminer yapmıştır. Profesör Leine'in konferans ve seminerleri büyük ilgi celbetmiştir.

Yaşadığımız devirde aşırı milliyetçilik ve şovenizm hisleri milletlerarası münasebetlerini gölgelemekte, milletler arasında birbirini daha iyi tanımanın tesiriyle, işbirliği ve yaklaşma imkânlarını zayıflatmaktadır. Bu husus, bilhassa uzun asırlar esnasında, aynı İmparatorluğun içinde yaşayarak, son zamanlarda istiklallerini kazanarak ayrılan milletler için vârittir. İşte Türkler ile Araplar bugün bu vaziyettedir. Cehalet, ihmal ve önyargılar Türklerle Araplar arasında yaklaşıma engel olmaktadır. Her iki tarafta bu bakımdan kusurlar ve ihmaller mevcut olmakla beraber, Osmanlı İmparatorluğu'nun ana unsurunu teşkil etmek ve hiçbir zaman yabancı boyunduruğu altına girmemiş olmak itibarıyla mesuliyetin daha büyük hissesi bize aittir. Cumhuriyetin kurulmasından sonra, uzun seneler Orta-Doğu ve Araplarla irtibatımızı kestik. Hâlâ, bizim için hayati önem taşıyan bu bölge ile kâfi derecede ilgilenmiyoruz.

Bu itibarla, Profesör Zeine gibi tanınmış bir ilim adamını Ankara'ya davet ederek, hiç değilse son zamanlara kadar Türkler Araplar arasında bahis mevzuu olmuş meseleler hakkında konferanslar vermesini sağlayan Orta-Doğu Teknik Ü-

niversitesi Rektörü Kemal Kurdaş'ı tebrik etmek isteriz. Bu suretle, Türk üniversiteleri ile Arap üniversiteleri arasında işbirliği ve daha yakın temaslar sağlamak mevzuunda önemli bir adım atılmıştır. Bu sahada, Beyrut Amerikan Üniversitesi ile Ankara Orta-Doğu Teknik Üniversitesi öncülük vazifesini yapmalıdırlar. Onların vasıtasıyla başlayan temaslar daha sonra, Türkiye'nin ve Arap ülkelerinin üniversite camialarına teşmil edilebilir.

Profesör Zeine, Arap - Türk münasebetleri hakkında dikkati çekmiş bir kitabın müellifidir. Zeine, bu mevzuu hislerden ve aşırı milliyetçiliğin tesirlerinden uzak kalarak ele almış, İmparatorluğun sonlarına kadar Türkler ile Araplar arasında şiddetli bir husumetin mevcut olmadığını göstermiş, bilâkis karşılıklı münasebetlerin iyi olduğunu ileri sürmüştür. Sonradan, Batıdan gelen politik tesirler ve Araplar ile Türkler arasında yayılan aşırı milliyetçilik hisleri, münasebetlerin soğumasına sebebiyet vermiştir. Bugünkü şartlar altında, bu tezleri savunmak bir cesaret meselesidir. Profesör Zeine'nin başarılarından biri bu olmuştur.

NATO

Askerî Konsorsiyum

NATO Bakanlar Konseyi'nin 1963 son toplantısı 16-18 Aralık günlerinde Paris'de yapılacak. Ele alınacak askerî meseleler dolayısıyla bu toplantıya Millî Savunma Bakanı ile Genelkurmay Başkanı da katılmaktadır. Yalnız bu katılışın bu sefer özel bir mânası da var. Basında çıkan, fakat pek dikkati çekmemiş görünen bir habere göre, Türk delegasyonu NATO'nun bu seferki toplantısına yeni ve orijinal bir teklifle katılmaktadır. Bu da NATO içinde bir Askerî Konsorsiyum'un kurulmasıdır.

Bir defa şunu belirtelim ki, Türkiye bu toplantılara ilk defa olarak, NATO teşkilatlanması bakımından, yeni, orijinal ve kendine özgü bir davranışla, bir fikirle gitmektedir. Bu sebeple hepimizin hoşnutluğunu gerektirmektedir. Bununla beraber, anladığımız göre, bu teklif, hem NATO içindeki müttefiklerimiz ve hem de Türk kamu oyu için bir sürpriz şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu sebeple teklif edilen askerî konsorsiyum'un mahiyeti hakkında basın ve kamu oyu yeterli bilgiye sahip değildir. Halbuki bunun mahiyeti, hiç değilse genel çizgileri ile, kamu oyuna açıklanmış olsaydı ve kamu oyunun da desteği kazanılmış bulunsaydı, şüphe yoktur ki Türk delegasyonu Paris'te daha kuvvetli bir durumda bulunurdu. Türk dış politikasının şekillenmesinde önemli rol oynayan devlet organlarının yaptıkları her harekette, demokratik düzenin normal gereği olarak kamu oyuna da danışmaları ve kamu oyunun her çeşit tepkilerini öğrenmeleri, artık alışılması gerekli bir zorunluluktur. Bu yeni teklifle Türkiye'nin menfaatlerinin en iyi

Başgöz Etme Zamanı

Mehmet SEYDA'nın

Hikâyeleri

Yeditepe Yayınları arasında

ÇIKTI

Fiyatı: 200 kuruş

şekilde korunması bahis konusu olduğuna göre, kamu oyunun yorum ve tepkileri, teklif için ancak faydalı sonuçlar verebilirdi.

Teklifin mahiyetini ancak adından çıkartabiliyoruz. Müteveffa Başkan Kennedy'nin bütün çabalarına rağmen, Birleşik Amerika'nın dış yardım için kabul ettiği ödeneğin, Başkanın teklifinden 1 milyar dolar daha aşağı olarak tesbit edilmiş olması tabiiyle Türkiye'ye yapılan askeri yardımı da etkisi içine alacaktır. Halbuki Türkiye hemen bütün kuvvetleri ile NATO savunmasına angaje olmuş bir devlettir. Askerî yardımında yapılan bir indirme veya kısıntı, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin modern silâh teçhizatının kalitesine de ister istemez etki yapacaktır. Bunun bizahtihî NATO bakımından doğuracağı sakincalear küçümsenemez. Kaldı ki, NATO'nun şimdiki stratejik konsepsiyonu konvansiyonel kuvvetleri birinci plânda tutmaktadır. Askerî yardımın azalması bu konsepsiyonun gerçekleşmesinde de önemli bir engel teşkil edebilir.

Gerek NATO ve gerek Türkiye bakımından ortaya çıkan bu probleme, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin azaltılması ve bu suretle daha kalifiye hale getirilmesi gibi bir cevap verebilir. Fakat bu cevap gerçekleri karşılamaz. Memleketimizin bugünkü ekonomik şartlarının doğurduğu sosyal problemler karşısında, Ordu'dan terhis edilecek yeni işgücünün ekonomik faaliyet alanlarına plâse edilmesi meselesi ancak ciddi güçlükler doğurabilir. Halen mevcut işsizlik karşısında hergün dışarıya işgücü ihraç etmek için çırpındığımız bir sırada bir kısım daha işsizi piyasaya sürmenin vahameti kabul edilmelidir. Öte yandan, sağlam bir ekonomi kurmamız askeri gücümüzün temelini kuvvetlendirecektir. Bu sebepten, Ordu kadrolarının daraltılması bugünün şartları içinde etkili ve başarılı bir yol olmayacaktır.

Bu durum içinde askeri konsorsiyum teklifi bir çıkar yol gibi görünmektedir. Adından anladığımız göre, doğrudan doğruya yardımlar yerine, NATO içinde bir fon kurulması suretiyle, gerekli askeri yardımı alamayan müttefiklere bir ek yardım bahis konusu olmaktadır. Tıpkı bugün yine Türkiye için kurulan ekonomik yardım konsorsiyomu gibi.

Açık konuşmak gerekirse, Batı bloğunun bugünkü havası içinde bu teklifin kabul ve gerçekleşme şansı çok zayıftır. Bir defa, böyle bir projenin tabii sonucu, NATO'nun konvansiyonel kuvvetlerinin entegrasyonudur. Halbuki Batı'nın şimdiki atmosferi böyle bir entegrasyona hiç müsait değildir. NATO'nun nükleer gücünün entegrasyonunda bir süredir karşılaşılan zorluklar meydandadır. Hattâ bu yüzden NATO içinde bir parçalanma bile olduğu söylenebilir. İkincisi, Fransa'nın tutumu da önemlidir. Bu devletin bağımsız bir nükleer güc peşinde koştuğu bir yana bırakılsa bile, konvansiyonel kuvvetler bakımından yüklenmesi gereken taahhütlere dahi yan çizdiği unutulmamalıdır. Üçüncü olarak, NATO'nun yedi üyesinin de dahil bulunduğu Batı Avrupa Birliği Assamblesi de, 4 Aralık günkü toplantısında, nükleer en-

tegrasyona yönelen bir tasarıyı reddetmiştir.

Bununla beraber, müsait olmayan şartların varlığı meseleye çözüm yolu olmadığı anlamını da taşımamalıdır. Hem NATO ve hem de Türkiye bakımından bazı şeylerin yapılması gereklidir. Bir kere NATO'nun bu mesele üzerine ciddiyetle eğilmesi zorunludur. İster konsorsiyum, ister başka bir biçimde olsun, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin bugün karşı karşıya bulunduğu meselelerle uğraşması ve bunlara bir çözüm yolu getirmesi gereklidir. Buna karşılık, Türkiye bakımından da, ekonomik kalkınma plânlarına paralel olarak, uzunca vâdeli plânlarla ve özellikle yeni bir reorganizasyonla çözüm yolları aranmasına çalışılmalıdır. Ekonomik yardım konsorsiyomu ile olan münasebetlerimizde olduğu gibi, Türkiye'nin çalışmaları NATO ile yakın temas ve müzakere halinde yapılmalı ve el ve işbirliği ile çıkar yollar bulunmalıdır.

KIBRIS

Makarios Harekete Geçti

İki yıldır kopardığı gürültülerden sonra, 1964 yılının eşğinde, Makarios nihayet harekete geçmiş görünüyor. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük ile Türk, Yunan ve İngiliz hükümetlerine verdiği memorandumlarla anayasanın değiştirilmesi tekliflerini nihayet resmen ileri sürmüş bulunuyor. Türk Hükümetinin resmi tepkisi gayet sert olmuştur. Bunun üzerine Makarios, bahis konusu meselenin Kıbrıs'ın bir iç meselesi olduğunu ileri sürmüş ve bu suretle de Türkiye'nin tepkisini bertaraf etmek istemiştir. Ama bu arada kendisiyle de kötü bir çelişmeye düşmüştür. Dr. Fazıl Küçük'e verdiği memorandumun bir suretinin Türkiye'ye de verilmesi demek, Türkiye'nin bu mesele ile olan ilgisinin kendisi tarafından da kabul edilmesi demektir. Esasen hukuki durum da bundan başka değildir. Anayasa değişikliği teklifini Türkiye'ye bildirmemesi hukuki duruma aykırı olurdu. Bu sebeple, önce bu şekilde hareket edip, sonra da Türkiye'nin ilgisini reddetmesi, bütün ruhunu sarmış bulunan kötü niyetin yeni bir gösterisi olmuştur.

Bu vesile ile bir kere daha belirtelim ki, 16 Ağustos 1960 tarihli Garanti Antlaşmasının birinci maddesi ile Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasaya saygıyı taahhüt etmiş ve Türkiye de garantör devletlerden biri olarak bu antlaşmaya imzasını koymuştur. Türkiye'nin rızası alınmadıkça bu anayasanın kurduğu düzeni Kıbrıs Cumhuriyeti kendiliğinden değiştiremez. Kıbrıs bağımsız bir devlettir, lakin kendisinin imzasını taşıyan antlaşmalarla da birtakım servitüder altındadır. Bu, Devletler Hukukunun da kabul ettiği bir gerçektir.

Garanti Antlaşmasının 4 üncü maddesi, bu antlaşmanın kabul ettiği statünün korunması konusunda Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin birbirlerine danışacaklarını ve ortak bir hareket imkânı olmazsa, bu devletlerden herbirinin, bu antlaşmanın öngördüğü düzenin korunmasında tek başına hareket edeceğini belirtmektedir.

NATO Bakanlar Konseyi toplantıları dolayısıyla Paris'de Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Dışişleri Bakanları arasında yapılacak toplantının, bu 4 üncü maddedeki usulü gerçekleştirme amacına yöneldiği anlaşılmaktadır. Bu görüşmelerde ortak bir görüşe varılması, daha doğrusu anayasanın değiştirilmemesi hususunda birleşmesi ihtimali var mıdır? Türkiye ile İngiltere için bu, bir ihtimal değil, bir gerçektir. Fakat Yunanistan için aynı şey söylenemez. Yunan Başbakanı Papandreou için Kıbrıs meselesi yeni bir seçim şansı vermektedir. Karamanlis'in Millî Radikal Birliği'nin (ERE) 3 Kasım seçimlerinde gerilemesi, seçim sonrasında bazı milletvekillerinin partiden ayrılması ve nihayet parti içindeki sarsıntılar dolayısıyla Karamanlis'in parti liderliğinden ayrılıp politikadan çekilmesi, Papandreou'nun yeni seçimler için şansını çok kuvvetlendirmektedir. Karamanlis'in Kıbrıs politikasının 3 Kasım seçimlerindeki yenilgisinde belirli bir rol oynadığı inkâr edilemez. Şimdi Papandreou'nun seçim plâformuna Kıbrıs meselesini de sokarak, parlamentoya daha kuvvetli bir çoğunlukla gelmek istemesi ihtimal dışı değildir. Böyle olunca Paris'teki üçlü toplantıların olumlu sonuçla bitmesi zayıf bir ihtimal olarak ortaya çıkmaktadır. Hattâ bir taktik olarak, Yunan Hükümetinin bu toplantılarda olumlu veya olumsuz, kesin bir durum almaktan kaçınarak, bu işi seçim sonrasında bırakması da akla gelebilir. Bu sebeple Paris toplantıları Kıbrıs meselesinde yeni bir buhrana sebebiyet vermiyebilir.

Fakat bu ihtimallerin gerçekleşmesi Yunanistan bakımından bir gerçeği ortaya koyacaktır: Kamu oyunun baskısı altında Yunan hükümetleri Kıbrıs meselesini susturmaya gitmeyeceklerdir. Makarios'un bu son hareketinin Yunanistan'dan habersiz olarak ve ona danışmadan yapıldığını sanmak, geçmiş yılların denemelerinden sonra, fazla safdillik olur. Şu halde Türkiye'yi yeni bir Kıbrıs meselesi beklemektedir. Bu da, 1964 yılının herhangi bir zamanında patlak verecektir. Fakat muhakkak olan 1964 yılında patlak vereceğidir.

Bizim için hukuki durum kuvvetlidir. Fakat Makarios bu işi üç devlet arasında halletmeyip, meseleyi Birleşmiş Milletlere götürmek için her çareye başvuracaktır. Bizim için önemli olan asıl bundan sonrasıdır. Birleşmiş Milletler bugün gerçek bir hukuk organı olsaydı, endişemiz yersiz olurdu. Fakat bu teşkilât bir politika ve propaganda arenası olmaktan kurtulamamıştır. Böyle olunca, kendi davamız için bu teşkilâttan hayır ummak, yine geçmiş tecrübelerin ışığında, beyhudedir. O halde ne yapmalıyız? Bizim inancımıza göre yapılacak şey, ortaya çıkacak anlaşmazlığı şiddetlendirmeden ve uzatmadan, Makarios'a ve Yunanistan'a gerçekleri göstermek ve onları nihai çözüm yoluna sevkettir.

Ayağımızı bir defa oraya bastıktan sonra, oradan çıkmanın bizim için muhal olduğunu kendilerine anlatmalıyız. Bu azim ve kararımıza rağmen, anlaşmazlığı şiddetlendirmenin ancak kendilerine zarar vereceğini onlara göstermeliyiz. Herhalde azimli tutum politikamızın temelini teşkil etmelidir. En küçük bir inhiraf onların cesaretini arttırabilir.

Son olarak bir konuya daha değinmeliyiz. Makarios her hareketinde Kıbrıs'taki durumumuzdan cesaret almaktadır. Orada birlik, dayanışma ve bütünlükten yoksun bir Türk görüntüsü bu kişinin entrikalarına destek olmaktadır. Açık konuşalım: Türk Büyükelçisi ile Cumhurbaşkanı Yardımcısı arasında sürtüşme ve çatışmalar olursa, bir Türk büyükelçisi oradaki görevinin hayati önemini kavramamış

olursa, Cumhurbaşkanı Yardımcısı altındaki sandalyenin gitmesi korkusu ile herkesi muhalif olarak görürse, Türk liderleri arasında sandalye mücadelesi olursa, Türk cemaati içinde ayrışmalar, hizipleşmeler ve parçalanmalar olursa, muhasımlarımız bundan faydalanmak istemezler mi? O zaman bu davanın milliliği nerede kalır? İlgililer herşeyden önce orada kendimize bir çeki-düzen vermeye bakmalıdırlar. Oradaki kadromuzu birinci sınıf elemanlarla kuvvetlendirmek yapılacakların başında gelmektedir. Diploması teşkilatımızda gerçekten değerli büyükelçiler vardır. Onlar için Lefkoşa küçük bir yer olabilir, lâkin görevi büyüktür ve hayatidir. Hizmeti de o derece şerefli olacaktır. Kıbrıs'taki işlerimizi derme-çatma kadrolarla yürütmekten vazgeçelim ve yeni mücadeleye kuvvetli bir şekilde hazırlanalım.

onlar yoksa vâsisine yöneltilmiş bir mecburiyet vardır. Çocuğun vatandaş olarak haklarını kullanabilmesi ve devlete olan ödevlerini iyi şekilde yapabilmesi için eğitimin sağlanması zaruridir. Bunun içindir ki, öğretimden geçme çağında olan çocuklarını okullara göndermeyenler için cezalar konulmuştur. Parasız ilk eğitim ilkesi, orta eğitim ve diğer eğitim alanlarında devletin eğitimden faydalananları bazı maddî fedakârlıklara davet etmesine mâni değildir. Zaten yalnızca ilk eğitimin parasız olduğunun tasrih edilmesi de buna delâlet eder. Aneak vatandaşın istenilebilecek fedakârlığın nev'ini ve şumulünü tayin etmek daha çok malî bir problemdir. Anayasaya orta eğitim, teknik eğitim, halk eğitimi gibi konularda hükümler konulmamıştır. Bunun sebebi anayasayı teferruat içinde boğulan bir belge haline getirmemek ve eğitim politikası hususunda hükümetlere geniş bir hareket serbestliği tanımaktır. İlk eğitimle yakından ilgili olan diğer eğitim alanlarında gerekli çalışmalar yapılmazsa halkın modern ilmin ve tekniğin imkânlarından faydalanması kabil olamaz. Bu arada bir de yetişkinlerin eğitiminin bahsedilebilir. İlk eğitimin aneak ya da kın bir geçmişte uygulanmaya başlandığı Türkiye gibi bir ülkede yetişkin eğitimi cehaletin ortadan kaldırılması bakımından şarttır. Yetişkin eğitimi sadece cahil vatandaşın okutulması demek değildir. Değişen bilgi ve tekniklerin vatandaşlara devamlı olarak öğretilmesi gayesi de yetişkin eğitiminin amaçları arasındadır.

İlk eğitimi bitiren her vatandaşın istediği eğitimi görebilmesi şüphesiz arzulanan bir amaçtır. Bununla beraber devletin vatandaşına verilecek eğitimin nev'ini ve süresini tesbit için müdahalelerde bulunması da zaruridir. Toplum ihtiyaçlarında meydana gelen değişimler de eğitim sisteminin yeni gereklere göre düzenlenmesini zaruri kılabilir. Böyle sınırlamaları eğitim hürriyetinin ihlâli saymak caiz değildir. Hiçbir devletin bütün vatandaşlarını mühendis, doktor yahut sanatçı olarak yetiştirmek zorunda olduğu söylenemez. Vatandaşlar kabiliyetlerinin gereği yanında toplum ihtiyaçlarına göre eğitime hak kazanırlar. Endüstrileşme yolunda bulunan Türkiye gibi bir toplumda devletin vatandaşları teknik eğitime yöneltmesi ve bunun için ikna yolunun yanında zorlama usullerine başvurması tabii sayılmalıdır. Memleketimizde 1963 yılın-

İncelemeler

Türk Anayasası Işığında Eğitim Sorunu

Adnan GÜRİZ

Çağımız insan hakları görüşü, okuryazarlığın insanlara toplu bilgi ve düşünme yetikliği kazandırdığı, bunun vatandaşların hak ve hürriyetlerinin korunması bakımından da gerekli olduğu iddiasındadır. Sosyal adaletin sağlanması mecburiyeti, toplum içi münasebetlerin gittikçe gelişmesi ve girift hale gelmesi insanların eğitim bakımından fırsat eşitliğine kavuşturulmasını gerekli kılmıştır. Endüstrileşmenin başlamasından bu yana dünyamız teknik alanda önemli ve hızlı bir gelişme geçirmiştir. Genel eğitim bir endüstri toplumu için olduğu gibi endüstrileşme yolunda bulunan bir toplum için de kaçınılmaz karakterdedir. Devlet, kültürlü ve muktedir vatandaşların idareye katılmaları sayesinde ödevlerini gerektiği gibi yerine getirebilir. İnsanlar bilgi bakımından ilerledikleri oranda iktisadî bağımsızlığa kavuşma ve devlet idaresine aktif şekilde katılma imkânları fazlaşmaktadır. 1961 tarihli Türk Anayasası eğitim hakkını bu modern felsefe görüşü içinde tesbit etmiştir.

Anayasamızın öğrenimin sağlanması başlığını taşıyan 50 nci maddesinin ilk fıkrasında «Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama devletin baş-

ta gelen ödevlerindedir.» denilmiştir. Bu geniş kapsamlı prensiple eğitimin bütün vatandaşların ve Türkiye'de ikamet eden yabancılara hakkı olduğu belirtilmiştir. Zaten maddede yer alan «halkın» kelimesi böyle geniş bir yorumlamağı tervic etmektedir. Eğitimin belli bir sınıfın hakkı olduğu söylenebilir. Bağlı bulunduğu sınıf ne olursa olsun her toplum üyesinin eğitim yoluyla kabiliyetlerini geliştirmeğe hakkı vardır. Eğitim hakkı devletin vatandaşlara olan ödevlerini gösteren diğer sosyal ve iktisadî haklar gibi dinamik bir muhtevaya sahiptir. Dolayısıyla eğitim hakkının gerekleri değişen ve gelişen bir kapsam içinde değerlendirilmelidir.

Eğitim hakkı ile ilgili ikinci prensip ilk eğitime aittir. Bu konuda «ilk öğrenim kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve devlet okullarında parasızdır» denilmiştir. Bu hüküm 1924 Anayasasının 87 nci maddesinin bir tekrarı mahiyetindedir. Çünkü 1924 Anayasasında da, «kadın erkek bütün Türkler ilk öğretimden geçmek ödevindedirler. İlk öğretim devlet okullarında parasızdır.» denilmekteydi. İlk öğretim zorunluluğundan bahsedildiği zaman ilk önce çocuğun anasına, babasına, eğer

da uygulanmağa başlanan 5 yıllık plân teknik eğitime önem verilmesini ve bu okullardaki öğrenci sayısının geniş ölçüde çoğaltılmasını benimsemiştir. Demekki, devletin eğitim politikasını tâyin ederken sosyal ve iktisadî icapları hat-tâ iş imkânlarını gözetmesi ve vatandaşları belirli eğitim alanlarına sevkmesi gerekmektedir. Bunu insan haklarına yapılan bir müdahale saymak haksızdır. Çünkü devleti sadece eğitim şartlarını hazırlayan fakat eğitimin nev'ini tesbit edemiyen bir organizasyon ad-detmek zamanımızın sosyal realitesine tamamen aykırıdır. Eğitim hakkını kazanan vatandaşın aynı zamanda topluma karşı sorumluluğu olmalıdır.

Türk Anayasasının 50 nci maddesinde, «Devlet maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine çıkmalarını sağlamak amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar.» denilmiştir. Böylece maddî imkânı olmayan öğrencilerin de en yüksek eğitim fırsatına sahip olmaları esası benimsenmiş olmaktadır. Sosyal sınıflar arasındaki dikey hareketliliğin eskiden beri bulunduğu Türkiye'de anayasanın bu hükmü uygulandığı takdirde daha da olumlu sonuçlar elde edileceğinden şüphe olunmamalıdır. Kabiliyetli olan fakat maddî imkânlardan yoksun bulunan öğrenci en ücra köyden gelse dahi üniversite veya yüksek okul eğitimi yapabilmelidir. Bunun toplumun yaratıcı gücü ve enerjisini hareketlendirmek bakımından faydası açıktır. Ancak eğitim için lüzumlu maddî şartlara sahip olmayan bütün öğrencilerin kısa zamanda yüksek eğitim şansına kavuşacakları şüphesiz söylenemez. Bu gaye için sadece devlet burslarına ve devletin maddî yardımına güvenilmesi hatalıdır. İktisadî teşebbüsler, il özel idareleri, belediyeler, hayır kurumları ve benzeri teşekküller burs sağlamak hususunda hummalı bir çalışma temposuna girdikleri takdirde problemin çözülmesi mümkün olabilir.

Modern eğitim görüşünü aksettiren Anayasamızda, «Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılaacak tedbirleri alır.» esası da yer almıştır. Bu kaidenin güttüğü gaye geri zekâlı çocukların seviyelerine uygun eğitim şartlarına sahip kılınmasıdır. Bunun yanında normal üstü zekâ ve kabiliyete sahip bulunan öğrencilerin de normal zekâlı çocuklardan farklı ve ayrı bir eğitime tabi tutulmaları düşünülmelidir.

Özel okullar problemine de yeni Anayasada yer verilmiştir. 21 inci maddenin 2 nci fıkrasında, «Eğitim ve öğretim devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir.» denildikten sonra, «Özel okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenilen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.» prensibi açıklanmıştır. Eski anayasada özel okullarla ilgili bir hüküm olmadığı halde yeni Türk Anayasası Alman Anayasasındaki benzer bir esası benimsemiştir. Bizim Anayasamız da Alman Anayasası gibi özel okulların devlet okullarından daha aşağı seviyede eğitim yapmıyacıklarını kabul etmektedir. Bu prensibin ışığında, özel okullarla ilgili mevzuatın gözden geçirilmesi ve devlet okullarında başarı gösteremiyen öğrencilerin «ilticagâh» ı durumunda bulunan bazı özel okulların faaliyetinin önlenmesi gerekir.

Din eğitimi konusunda, «Din eğitimi ve öğrenimi ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanunî temsilcilerinin isteğine bağlıdır.» hükmü Anayasamızın 19 uncu maddesinde yer al-

mıştır. İnsanlara istekleri olmaksızın din bilgisi verilmesi çok uzun mücadelerden sonra gerçekleşen vicdan hürriyeti tezine taban tabana zıttır. Vatandaş ancak arzu ve muvafakatini beyan ettiği zaman din eğitimine tabi olabilir. Çocuklar ise reşit oluncaya kadar ana-baba veya vâsinin göstereceği yolda din eğitimine tabi olur veya olmaz. Din eğitimi konusunda zorlama ister doğrudan doğruya, ister dolaylı şekilde yapılsın vicdan hürriyetinin ihlâlinden başka mâna taşımaz. Devletin ödevi yalnızca din eğitimi yolunda baskı yapmamak değil, aynı zamanda bu konudaki sosyal baskının ferdin hürriyetini ihlâl etmesine mâni olmaktır.

Eğitim imkânından en büyük sayıda vatandaşın faydalanması sadece devletin maddî kaynaklarının ve güçlerinin seferber edilmesiyle sağlanamaz. Bu konuda vatandaşların ve bütün sosyal kurumların devlete yardımı olmaları gerekir. Bunun Türkiye'nin yürüttüğü eğitim savaşını kazanması için lüzumlu hayatî şart olduğu şüphe götürmez.

Kat Mülkiyeti Kanun Tasarısı ve Farklı Görüşler

Safa REİSOĞLU

Kat mülkiyeti meselesi, bilhassa İkinci Dünya Harbini takiben vatandaşları ve hukukçuları yeniden ilgilendirmiştir. Büyük şehirlerde nüfusun sür'atle artması, arsa fiyatlarının müstakil küçük ev inşaatına imkân vermemesi, kiraçıların yüksek ücretler ödemeye mecbur olmaları gibi iktisadî ve sosyal faktörler, başta Almanya, Fransa ve İtalya olmak üzere birçok memlekette kat mülkiyeti müessesesinin kanun yoluyla düzenlenmesi zaruretini doğurmuştur.

Kat mülkiyeti problemi Türkiye'de de kendini hissettirince, hukukçular ilk önce, (644 ve 652 nci maddeleriyle katlar üzerinde müstakil mülkiyet hakkı tesisini meneden) Medenî Kanunumuzun hüküm ve prensiplerini değiştirmeden kat mülkiyeti ihtiyacına cevap verebilecek bazı hukukî formüller aramışlardır.

Bugün Türkiye ve İsviçre'de kat alım ve satımları, «müşterek mülkiyet - MK. M. 753'e göre tesis edilmiş şahsî irtifak hakkı» formülüne dayanmakta-

dır. Bu formül gereğince bir kat veya daire sahibi olmak isteyenler, katların bulunduğu gayrimenkulün müşterek malikleri olarak tapu siciline kaydedilmekte ve müşterek maliklerden her biri lehine M.K. M. 753'e göre, «Katlardan veya dairelerden biri üzerinde münhasır istifade hakkı veren, devredilebilen, mirasçıya geçen» bir şahsî irtifak hakkı tesis edilmektedir.

**

Türlü sakıncaları bulunan zoraki formüllerle kat mülkiyeti ihtiyacına devamlı olarak cevap vermek mümkün olmadığından ve bilhassa kat malikleri arasındaki anlaşmazlıkları halledecek etraflı kaideler koymak mecburiyeti açıkça kendini hissettirdiğinden, gerek İsviçre'de, gerekse Türkiye'de kat mülkiyetinin kanun yoluyla tanzimine teşebbüs edilmiştir.

İsviçre'de Medenî Kanunu tadil yoluyla hazırlanan tasarı Federal Konsey tarafından 7 Aralık 1962 tarihli bir mesajla Federal Meclise takdim edilmiştir (*).

Türkiye'de ilk hükümet tasarıst 1959 yılında hazırlanarak Büyük Millet Meclisi'ne sevk edilmiş, fakat 27 Mayıs devrimi sebebiyle Genel Kurula gönderilmeden hükümsüz olmuştur.

Aralık 1962 de, Adalet Bakanlığında, 1959 tarihli «Kat Mülkiyeti Kanunu Lâyihası» nı yeniden gözden geçirmek ve gerekiyorsa değiştirmekle görevli yeni bir komisyon, bizim de iştirakimizle, Sayın Prof. Dr. Velidedeoğlu'nun başkanlığında çalışmalara başlamıştır.

Komisyon, Türk hukukunda kat mülkiyetine esas teşkil etmesi icap eden ana prensipler hususunda görüş birliğine varamamıştır.

Sayın Prof. Dr. Velidedeoğlu, «Başlıbaşına kullanılmaya elverişli, kat, daire, depo gibi bağımsız bölümlerin müstakil mülkiyete konu olması, kat mülkiyeti kütüğünde her bağımsız bölüme ayrı bir sahife açılması ve arsa payının bağımsız bölüme bağlanması» görüşünü ve prensibini savunmuştur.

Buna mukabil, tarafımızdan komisyona arzedilen temel fikir (İsviçre tasarısında olduğu gibi), «Kat mülkiyetinin, müşterek mülkiyet paylarının, her paydaşa tamamlanmış bir yapının başlıbaşına kullanılmaya elverişli kat, daire, dükkân gibi bir bölümünde münhasır istifade hakkı verecek şekilde tesis edilmesiyle kurulması; bu suretle kat mülkiyetine çevrilmiş her müşterek mülkiyet payına kat mülkiyeti kütüğünde ayrı bir sahife açılması; bu sahifelerde münhasır istifade hakkına konu olan bağımsız bölümlerin gösterilmesi» olmuştur.

Her iki görüş komisyonda tartışmaya konu teşkil etmiş ve neticede birinci fikrin, yani Prof. Velidedeoğlu'nun başkanlığındaki ilk komisyon tarafından hazırlanan 1959 lâyihasına hâkim temel prensiplerin çalışmalara esas teşkil etmesine oy çoğunluğuyla karar verilmiştir. Böylece, komisyon çalışmalarına iştirakimiz, temel prensiplerle ilgili farklı görüşümüz saklı kalmak üzere, 1959 tasarısının kendi bünyesi içinde en müttekâmil şekli almasına tevcih edilmiştir.

Komisyon Ocak 1963 de çalışmalarını bitirmiş ve hazırlanan tasarı Büyük Millet Meclisine sevk edilmiştir.

Türk Hükümet tasarısı, böylece, kat mülkiyetini düzenlerken Medenî Ka-

nunun mütemmim cüz prensibinden (Bk. MK. m. 644/2 ve 652/2) ayrılarak «özel bir gayrimenkul mülkiyet nev'i» ni benimsemiştir. Ancak, bu özel mülkiyet nev'i Medenî Kanun m. 652 ve 751 de düzenlenen üst hakkından farklıdır. Zira, kat maliklerinden her biri, aynı zamanda müstakil mülkiyet hakkına konu olan bölümlerin dışında olup, yapının ortaklaşa kullanma ve faydalanmaya yarayan merdiven, koridor, asansör... gibi ortak yerleri ve arsa üzerinde müşterek mülkiyet hükümlerine göre hak ve hisse sahibidir. Kat mülkiyetinin başkasına devri veya miras yoluyla geçmesi halinde, ona bağlı arsa payı da birlikte geçer. Arsa payı bağlı bulunduğu kat mülkiyetinden ayrı olarak devredilemez.

**

Kat mülkiyeti düzenlenirken esas alınması icap eden prensipler bakımından ileri sürülen fikirlerin tartışmasını burada yapmaya elbette imkân yoktur. Şu kadarını belirtelim ki, kanaatimizce, hükümet tasarısının temel prensipleri, 1 — Bağımsız bölümlerin (kat, daire vs.) müstakil mülkiyet hakkına konu teşkil etmesi, 2 — Bağımsız bölümlere kat mülkiyeti kütüğünde sahife açılması yönlerinden Medenî Kanunumuzun ana prensiplerine aykırıdır. Bu aykırı-

lığı haklı kılacak pratik bir fayda olmadığı gibi, ana kanunun prensiplerinden ayrılmanın mahzurları da mevcuttur. Bu husustaki görüşümüzü ve teklif ettiğimiz tasarımı ayrı bir kitap halinde ilgililerin ve hukukçuların bilgisine arz etmiş bulunuyoruz (**).

*

Kat Mülkiyeti Kanunu Tasarısının, dipnotunda zikredilen kitabımızda belirttiğimiz muhtelif değişiklik teklifleri de gözönünde tutularak, biran evvel kanunlaştırılmasını ve vatandaşlarımızın istifadesine arzedilmesini dileriz.

(*) İsviçre tasarısının türkçe metni için bk. Reisoğlu Safa, Kat Mülkiyeti Konusunda Yeni Gelişmeler. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 1963, S. 1, sahife: 271-287.

(**) Bk. Reisoğlu Safa, Kat Mülkiyeti ve Yeni İsviçre ve Türk Kanun Tasarıları. İncelemesi, Tenkidi ve Yeni Tasarı Teklifi. Ankara 1963. Bilhassa Bk. S. 143-186. Ayrıca Bk. Reisoğlu Safa, La propriété par étages et le nouveau projet de loi turc. Journal des Tribunaux. Lausanne. 15 Octobre 1963. No. 16, p. 506-516; Reisoğlu Safa, Yeni Kanun Tasarısına Göre Kat Mülkiyeti. Cumhuriyet gazetesi, 22 Kasım 1963.

Sür'at, Kolaylık ve Emniyetin Sembolü Olan

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI

Her türlü Banka Muameleleriniz için emrinizdedir.

**YAŞADIKÇA HER YIL GELİR
LÜKS APARTMAN DAİRELERİ
TAHSİL BOYUNCA AYLIK GELİR**

ve

**ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ, İLE
TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI**

Türkiye'de ikramiye isabet ihtimali en fazla olan Banka

SİZ DE ORADA BİR HESAP AÇTIRINIZ

VADELİ HER 50 ve VADESİZ HER 100 LİRAYA BİR
KUR'A NUMARASI VERİLİR.

(Forum — 203)

Yatırımlarda Yapı Projesi

Şevki VANLI

FORUM'un geçen sayısında Osman Okyar'ın bir incelemesi çıktı. Bu yazıda inşaat işlerindeki gecikmelerin yatırımları nasıl aksattığını, bu aksamaların faiz ve amortismanlar yoluyla öz sermayeyi nasıl yıprattığını ortaya koymaktadır. Bugün yurdumuzda hemen bütün klâsik inşaat malzemeleri yapılmakta, faaliyetleri iktisadî sahada önemli rol oynamasına rağmen mimar ve mühendislerimizin büyük bir kısmı geçim endişesi çekmekte iken, inşaatların yürümemesi yüzünden yatırımlarda sıkıntı içinde olmamız üzüntü vericidir. Malzeme konusunda, yorganımıza göre ayağımızı uzatarak, yapılarımızda gerekli ekonomi ve basitliği şuurulu bir espri haline getirerek pek az bir ithalâtla kendimizi kurtarabilecek durumdayız. Geriye, işçisinden mimarına kadar ihtisas elemanı meselesi kalmaktadır. Herhalde amele yönünden önemli bir zorumuz olmasa gerek...

İhtisas elemanı yönünden bilgi noksanlığı da şikâyet konusu olabilir. Kaliteye tesirini kaçınılmaz bir durum olarak kabullenmek ve işler geliştikçe onların da bilgisinin artacağına inanmak gerçekçi bir görüştür. Yani ortahalli malzemelerle, ortahalli elemanlarla, orta seviyede yapılara sahip olacağız. Olsa olsa buna akıllıca bir espri katmak, bu malzeme ve elemanlarla gerçekleştirilebilecek yapılara gitmek yoluyla, sağlam sonuçlar elde edebiliriz. Fakat randıman bakımından bu kadar düşük bir tempoyu kabullenmek zorunda olduğumuza inanmıyoruz.

Bunun için yapıyla ilgili çeşitli safhaları kısaca ele alalım. Bir yatırım projesinde yer alan bir yapının herşeyden önce iki programa ihtiyacı vardır. Bir ihtiyaç programı, bir de iş programı. İhtiyaç programı, yatırımda öngörülen şartlar ve rantabilitesine, mahalli verilere göre hazırlanacaktır. Aksamalar daha bu kademedен başlamaktadır. Eğer bir otel kısmen veya tamamen işlemez, bir okul daha açıldığı zaman yetersiz olur, bir göçmen köyü boş kalır, bir limanın tamamlanması gerçekleştirilemez... ise bunun sebebini yatırım projesinde olduğu kadar, ihtiyaç programında da aramak gerekir. Genellikle buna pek önem verilmemekte, program çalışması yeteri kadar dikkatle ele alınmamaktadır. Bunun için zaman

ayrılmamakta, alelacele bir tasarı mimarın eline tutuşturulmaktadır.

İkinci kademe ise, iş programının hazırlanması olmaktadır. Bu program genellikle olsa olsa metodu ile yapılmaktadır. Örneğin, mimarî, statik ve tesisat olarak inşaat projelerinin hangi yollardan yaptırılacağı, ne kadar zamanda hazır olabileceğindeki kararsızlık ve isabetsizlik hiç aksamamaktadır. İnşaat projelerini bazan malsahibi kendi elemanlarına yaptırır, bazan ihaleye çıkarır, bazan müsabakaya çıkarır, teklif alma yoluna gider, çok kere de bunların önemli bir bölümünü inşaat müteahhidine yaptırmaya kalkar. Bu şekillerin her biri belirli ve iyi yürütülen düzenler içinde tasvip görebilecek iken, her kurumun bütün bu şekilleri ve genellikle meslek iera kaidelerinde titizlik göstermeksizin, bir arada tatbik etmeye kalkması çok kötü neticeler vermektedir. Bunları teker teker ele almağa değer görmekteyiz:

1 — Malsahibi kurum, projelerini kendi bürolarında yapmak istiyorsa belirli şartları temin etmek zorundadır. Gerekli elemanlarla teçhiz edilmiş proje bürosuna, iyi hazırlanmış bir ihtiyaç programı ile hertürlü yetki ve sorumluluğu teslim etmelidir. Elemanların temininde elverişlilik yerine yeterlilik ölçüsünün kullanılması ve faydaya göre hertürlü takdir şekillerinin sağlanması, başarı için çok önemli bir karar olacaktır. Bunun, teknik personel statüsünün tesbitinde idareciler tarafından yeteri kadar değerlendirilemediği bilinmektedir. Bugün teknik personelin, idarecilerin çevre memurları şeklinde görülmekte devam edildiği, özel bir statünün tanınmasının, meseleler değerlendirilemediği için, anarşi endişesi içinde olduğunu bellidir. İdareci işin başından sonuna kadar kendini yetkili ve sorumlu saymak istegindedir. Bu şartların düzeltilmesi için üç yıl kadar önce T.M.M.O. B. Mimarlar Odası tarafından hazırlanan «Devlet Proje Bürosu» tasarısı pek çok ileri esasları içine almakta iken, nedense yine Oda tarafından rafa kaldırılmıştır.

2 — Kamu yapı ve şehir düzenleme projeleri eksiltme yolu ile ihaleye de çıkarılmaktadır. Bu ihalelerde tanınan ücretler «Asgarî Ücret Tarifesi» cetvellerinden tesbit edilmektedir. Bu

arada bazı devlet kurumlarının bu cetveldeki rakkamları çok görerek çeşitli tahriflere de saptıkları olmaktadır. Bir ihalenin asgarî ücret tarifesinden eksiltme yolu ile yapılması kadar yanlış bir hareketin açıklanmaya ihtiyacı olmasa gerek... Bu davranışa rağmen proje almak isteyenlerin asgarî ücret tarifesinden % 36 ya kadar kırdıkları da görülmüştür. Buna bir de, işi alanların kâra geçtiklerini eklersek, bu konuda ciddi davranışlardan birhayli uzak olduğumuz açıkça ortaya çıkacaktır. Bizim ücretlerin düşük oldukları, batı ölçülerinden bellidir.

Ayrıca, yatırım projeleri zamanında hazır olmazken teknik elemanın kazancından şikâyet etmesi, serbest çalışmak isteyenlerin iş bulamamaları, ciddi bir iş düzeninin yokluğunu açıkça göstermektedir.

İhalelerdeki seçim kistasının yalnız ve yalnızca düşük ücret olması da yadırganması gereken bir yöndür.

3 — Gazetelerde gittikçe sıklaşan yapı proje yarışmaları herkesin dikkatini çekmektedir. Batıda da bizdeki gibi çok sık yarışma yapılan memleketlerden örnek vermek, bu davranışı savunmak için yeterli olmamaktadır. Yarışma, daha iyisini yapmak için bir çekişme, birçok mimarların söyleyecekleri varsa ortaya koyma yoluyla kendilerini isbat etmek gayesine hizmet etmeleri bakımından gerekli bir yoldur. Fakat bunların çok sık ve aynı konularda olmaları bazı başarıların kalıplar halinde tekrarına yol açtıklarını deneyler göstermiştir. Ayrıca Forum'da eskiden de ele aldığımız gibi, yarışmalar pekçok çalışmalarını boşyere harcıyagelmektedir. Örneğin her yıl ortalama on proje yarışması yapılsa ve herbirine otuz teklif iştirak etse, neticede on avan proje seçilmiş, ikiyüz doksan proje bir kenara konmuş olmaktadır. Böylece takriben büyük çapta detaylı kırk proje emeği harcanmış olmaktadır. Başka bir hesaplama mimar ve yardımcıların yarı çalışmalarının gerçekleştirilmeyen avan projelerde geçtiği görülecektir. Bu hesaba, gece mesailerini ve yapılan diğer projelerin ihmali de dahildir. Buna göre randımanı artırmak için, yarışmaları daha ölçülü sayılarda tutmamız gerekmektedir.

4 — Yukarıda bahsi geçen yarışmaların daha sınırlı bir benzeri de belirli sayıda (3-5) bürodan proje teklifinin alınmasıdır. Bir bakımdan ihtisasslaşmayı destekleyen ve emek tasarrufunu teminde yararlı olan bu şekil, yeni

elemanların kendilerini isbat etmeleri için bir fırsat zemini olamamaktadır.

5 — Proje işlerinin önemli bir bölümünün, inşaatı alan müteahhit tarafından yaptırılması ise bir idarî bozulmadan başka birşey değildir. Bu şeklin aslı, bir programın en iyi ve ucuz şekilde gerçekleşmesi için araştırma ve ihtisas teşkilâtları olan büyük firmaların proje ile birlikte en elverişli teknik çözümlerini temin isteği olsa gerek... Halbuki bizde genel olarak, projeleri yetişmiyen işlerin ihaleleri yapılmaması yüzünden ortaya çıkacak idarî beceriksizliğin örtbas edilmesi için kullanılagelmektedir. Yani programı şöyle bir belirten bir avan proje üzerinden yapılan pek takribî keşif bedelleriyle iş ihaleye çıkarılmakta, proje işlerinin geriye kalan % 90 kısmının inşaat müteahhitliğince temini istenmektedir. Bu projeler yine müteahhitlik dışındaki elemanlar tarafından yapıldığına ve proje yapılması için gerekli zaman nasıl olsa geçeceğine göre, kurumun niçin kendisinin yapmadığını yalnızca yukardaki sebeple izah edebiliriz. Zira proje parasının çok kere müteahhide kendi cebinden verdirilmesine, muhakkak ki bir tasarruf denilemez. Bu masrafı yapan kişi bunun acısını elbette bir taraftan çıkarmak istiyecektir. Projelerin yine devlet kurumu tarafından tasdik edilmesi, kurumun bu işleri takip edebilecek bilgi ve tecrübeye sahip elemanlarının olmasını zaten gerektirmektedir. Neticede, bir taraftan inşaat müteahhidinin proje yaptırması esnasında birim fiyat listesindeki daha kârlı kalemleri desteklemek istemesi, az masraf etmek için yetersiz projeler yapmaya gitmesi ve kat'î proje olmadığından yanlış bedellerle yapılan ihalelerin inşaatlarının bitmemesi sonuçlarına varılmaktadır.

Elhâslı, sırayla ilk 4 şekildeki proje yaptırma yolu sağlam esaslarla iyi netice verebilir. Fakat kendileri bazan teknik eleman dahi olsalar, bu konuda yeterli deneye sahip olmayan idareciler, proje elde etme yollarında belirli şartları yerine getirmemektedirler. Endişeleri, işe olan yabancılıktan gelmektedir. Bir de aynı kurumun her çeşit yolu denemeye teşebbüs etmesi, yani bir veya iki şekli seçmek için tercih sebeplerinin olmaması, çalışmalarını ciddi düzensizliklere sürüklemektedir. Sonuçta pek düşük bir randıman olmaktan kurtulamamaktadır.

Not: «İş programı ve inşaat» konusunu gelecek yazıda ele almak istediğimizeyiz.

Ne Diyorlar?

Altta Yatan Buhran

1-2 Aralık 1963 tarihli «Le Monde»'un başmakalesinden çeviren:
Coşkun ARDA

İsmet İnönü'nün Cumartesi akşamı Ankara'ya dönmesi üzerine, halli güç bir buhran ortaya çıkmış, koalisyon partilerinden ikisi, C.K.M.P. ve Y.T.P. Başkan Kennedy'nin cenaze törenine iştirak eden Türk Başbakanının A.B.D. ndeki ikameti sırasında hükümetten çekilmeye karar vererek hükümeti parlamento çoğunluğunun desteğinden mahrum bırakmışlardı.

Bu çifte ayrılma her iki partinin büyük kayıplara uğradığı 17 Kasım belediye ve muhtar seçimlerinin direkt sonucu idi.

Seçim, koalisyonun üçüncü kanadını teşkil eden ve oyların % 37 sini almak suretiyle hafif bir gerileme kaydeden İnönü'nün C.H.P. si için daha az zararlı olmuştur. Buna mukabil, muhalefetteki A.P. şaşaalı bir başarı elde ederek şaşırtıcı bir hayatiyet göstermiş ve oyların % 47 sini alarak Türk milletinin yarısının itimadına mazhar olduğunu ispat etmişti.

Eğer demokrasi kuralları sıkı bir şekilde uygulanırsa idi, Cumhurbaşkanı General Gürsel'in A.P. Başkanı General Gümüspala'yı hükümeti kurmakla görevlendirmesi, hattâ, daha iyisi, yeni genel seçimlere gidilmesini tavsiye etmesi gerekirdi. Ama Türkiye'de işler bu kadar basit değildir ve böyle bir karar bir rejim buhranı doğurabilir.

Filhakika, kanunî bir şekilde teşekkül etmiş olan Adalet Partisine şüphe ile bakılmaktadır. Menderes'in Demokrat Partisinin devamı olarak telâkki edilen bu parti, 27 Mayıs 1960 hükümet darbesi ile ortaya çıkan rejimin mahkûm ettiği Demokratların affedilmesi için şiddetli bir kampanyaya girişmiş ve ağaların müdafaasını üstüne almak, dindar çevrelerin isteklerini benimsemek suretiyle de köylerde sağlam bir destek elde etmiştir. Hulâsa, A.P. «Şanlı 27 Mayıs devrimi» ne yarım ağızla saygısını sunmasına rağmen, ordunun ve aydınların büyük bir kısmı tarafından eski rejimi ihya etmekte gecikmeyecek bir karşı-ihtilâl partisi olarak telâkki edilmektedir. Müesseselerin normal işleme halinde General Gümüspala ve arkadaşlarının iktidar sorumluluğunu tekeffül etmeleri üzerine vuku bulmasından endişe edilen şiddetli reaksiyonlar buradan doğmaktadır.

Bu reaksiyonları önlemeğe çalıştığı anlaşılan General Gürsel 21 Kasım'da şöyle diyordu: «Adalet Partisi çok terakki etti. Evvelce tek kaygısı umumi aftı. Bugün meseleleri olgunlukla mütalâa etmektedir.»

27 Mayıs devriminin önderi olan Devlet Başkanının kefaleti normal olarak Adalet Partisini temize çıkarmağa yetmeliydi. Bununla beraber, General Gürsel ile İnönü arasındaki görüş ayrılıkları ve orduyu için için kemirine hizipleşmeler Cumhurbaşkanı'nın sözlerinin tesirini son derece azaltmaktadır. İnönü, aynı gün iktidarı Gümüspala ile paylaşmayı kabul etmeyeceğini açıkça bildirmiştir. Geçen Çarşamba ise Washington'da basına şimdiki koalisyonu iktidarda tutmayı ümid ettiğini beyan etmiş, aksi takdirde yeni seçimlere gideceğini ilâve etmiştir.

Çeşitli baskılara mâruz bulunan sivil hükümet buhranına bir çare aramaktadırlar. Çeşitli kombinezonlar incelenmekte, bu arada parlamento çoğunluğunun desteğini talep edebilecek bir «teknisyenler hükümeti» akla gelmektedir. Fakat bu hal çaresi geçici olarak ve belli başlı faydası rejim buhranını daha ileri bir tarihe bırakmaktan ibaret kalacaktır. Her halükârda, sorumlu şahıslar temayülü ne olursa olsun çoğunluğa şans tanıyacak demokratik rejim ile Türkiye'nin 27 Mayıs 1960'da giriştiği «devrim» i gayesine ulaştıracak otokratik rejim arasında açıkça tercihte bulunmadan rejim buhranı bertaraf edilemeyecektir.

YEDİTEPE SON YAYINLAR

- 126 — İKİ BEYAZ ÇİZGİ (Şiirler), Nedit Gürcan. 300 kuruş.
127 — SIRTLAN BAYIRI (Hikâyeler): Behiç Duygulu. 200 kuruş.
128 — BABİL DAHA UZAKTA (Şiirler): Özker Yaşın. 200 kuruş.
129 — AVUSTURYA GÜNLÜĞÜ (Yol yazıları): Burhan Arpad. 200 kuruş.
130 — DELİ SARAYLI (Piyes): Jean Jiradoux. (Arapte eden: Fikret Adil) 300 kuruş.
131 — BEDRİYE (Hikâyeler): Afet Muhteremoğlu. 200 kuruş.
132 — BAŞGÖZ ETME ZAMANI (Hikâyeler): Mehmet Seyda. 200 kuruş.
133 — TOPRAKSIZLAR (Röportajlar). Fikret Otyam. 300 kuruş.

— P.K. 77, İstanbul —

Bir Koalisyon Çöküyor

Çeviren: Bâki İLKİN
«The Times, 3 Aralık 1963»

Bir koalisyon 18 ayda ikinci defa olarak, Bay İnönü'nün ellerinde dağılmıştır. Kendisi şimdi hemen hemen 80 yaşındadır ve üçüncü bir hükümeti kurmayı düşünmeyecek kadar yorgun ve cesaretsiz olduğunu ihsas ettirmiştir. Bu sefer derterinin kaynağını mahalli seçimler teşkil etmektedir. İki hafta evvel yapılan seçimlerin neticeleri, hükümete dahil daha küçük iki grup, Yeni Türkiye Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi için feci olmuştur. İkisi de hükümetten çekilmişlerdir.

Seçimleri gerçekten kazanan, kendisini idam edilen Bay Menderes'in müfessih Demokrat Partisinin vârisi şeklinde kabul ettiren ve bir protesto partisi olarak muhalefet eden, Adalet Partisidir. Türkiye'nin karşılaştığı mesele, normal demokratik şartların icap ettirdiği gibi Adalet Partisinin meyvaları toplamasına müsaade etmek veya 1960 ihtilâlinin ilkelerine tamamen aykırı gayeler güttüğünü ileri sürerek iktidara gelmesine mâni olmaktır. Bu daha ziyade İtalyanların, geçmişteki bütün komünistlerle münasebetlerine rağmen sosyalistleri siyasi itibara sahip olarak kabul edip etmeme hususunda karşılaştıkları meseleleri andırmaktadır. Çok mümkündür ki Türkiye içinde İtalya'dakine benzer bir hal çaresi bulunması gerekmektedir. Ra-

kamların mantiki neticesi Nenni sosyalistlerinin Hıristiyan Demokratlarla koalisyon kurmalarını icabettirdiği gibi aynı şekilde Adalet Partisinin de cumhuriyetçilerle ittifakını icap ettirmektedir. Başkan Gürsel böyle bir istikamete taraftar olduğunu beyan etmiştir. Zaten pek başarılı bir tecrübe olmamakla beraber, iki yıl evvel bu iki parti bir hükümet kurmuşlardı.

Bay İnönü'nün eğilimleri bir tarafa, Adalet Partisinin ihtirası ve ordunun hissiyatı iki meseleyi doğurmaktadır. Adalet Partisi bu son başarılarının ışığı altında, koalisyonda en mühim mevki dışında bir şey kabul eder mi? Ve ordu onlara bunu bırakacak mıdır? Bu soruların açıklanabilmesi için herhalde bir zaman geçecektir. Fakat geçen koalisyonun çözülmesinde Türkiye, bir aylık pazarlık devresini sükûnetle geçirmeyi başarmıştır. Bu sefer, herhangi bir hükümetin devam ettirebileceği sağlam başarılar mevcuttur. Dış memleketlerden şimdiye kadarkilerden daha geniş krediler temin edilmiş, Müsterek Pazar'la rabita tesis edilmiş ve beş yıllık plâna başlanmıştır. Fakat daha fazla şey yapıldıkça, kamu oyunun yapılan işlerin süratini hızlandırma isteği de o derece artmaktadır.

Türkiyede'ki Kaynaşma

Batı savunma zincirinin önemli bir halkası olan Türkiye, son 25 yıl içinde bir dizi siyasi krizlerle çalkalanmaktadır. Bu krizler, yeni Cumhuriyetin ilk diktatör başkanı Kemal Atatürk'ün memleketi Batı esaslarına göre modernize etme çabalarında, 40 yıl önce başlamış olduğu radikal değişmelerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Devamlı anlaşmazlık Atatürk tarafından kurulan Cumhuriyet Halk Partisi ile, genel olarak eski şark konsepsiyonlarına saplanan, çiftçiler ve köylüler ile İslâm inançlarına derin bir şekilde bağlı bulunanların meydana getirdiği muhalif kuvvetler arasındadır. Ordu tarafından desteklenen modernleşme hareketine karşı mu-

kavemet geniştir; fakat bu muhalefet, birkaç parti arasında paylaşılmış bulunmaktadır. Memleket, dış ticaret açığı ve enflasyon da dâhil olmak üzere ekonomik problemlerin ağırlığı altındadır.

Geçen hafta Türkiye, yeni bir buhrana mâruz kaldı. Bu buhranın doğrudan doğruya sebepleri, merhum Başbakan Adnan Menderes ile genel olarak reform aleyhtarı gruplarla ittifak etmiş olan Demokrat Partisinin meydana getirdiği rejimde yatmaktadır. Bay Menderes 1950'de halkın desteğine dayanan bir zaferle iktidara gelmişti ve ondan sonra 2 defa daha seçimi kazandı. Lâkin başbakanlığı sırasında muhalefete karşı artan bir şekilde müsamahasızlık göstermiş ve rejimi de bir diktatörlüğe yaklaşmıştır.

Menderes'e karşı artan memnuniyetsizlik 1960 Mayısında bir darbeye sebep olmuş ve ordu, Orgeneral Cemal Gürsel'in başkanlığı altında geçici bir hükümet kurarak yeni seçimler ve yeni bir Anayasa vadedmiştir. Bay Menderes ölüme mahkûm olmuş ve Demokrat Partisi de feshedilmiştir.

Seçimler 1961 Ekiminde yapılmıştı. Bu seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi kazandı ve General Gürsel de Cumhurbaşkanı oldu. General Gürsel, Başbakan olarak Atatürk'ün Başbakanı ve onun ilk halefi ve eski Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü seçmiştir. Fakat Cumhuriyet Halk Partisinin seçimdeki zaferi küçük bir çoğunluğa dayandığından Başbakan İnönü muhalefet partileri ile sallantılı koalisyonlara girmek zorunda kaldı.

Geçen ay yapılan mahalli seçimlerde, C.H.P.'nin başlıca muhalifi ve Menderes taraftarlarından meydana gelmiş bulunan Adalet Partisi diğer bütün partilerden daha kuvvetli olarak seçimlerden çıkmıştır. Başbakan İnönü ile koalisyonda bulunan iki küçük parti de koalisyondan çekildi.

Geçen hafta, hemen hemen 80 yaşında bulunan Başbakan İnönü de istifa edince hükümet düştü. Bununla beraber, yeni kabine kuruluncaya kadar Başbakan İnönü görevine devam edecektir. Başkan Gürsel yeni hükümeti kurmasını yine İnönü'den istiyebilirse de, bu kolay olmayacaktır. Başkan Gürsel'in yeni hükümeti kurma görevini Adalet Partisi liderinden istemesi de bir dereceye kadar mümkündür. Lâkin gerek Başkanın, gerek ordunun, Bay Menderes'in izleyicilerine karşı husumeti gözönüne alınırsa, bu uzak bir ihtimaldir. Öyle görünür ki bir çıkmaz olarak görünen bu durum, ancak kısa zamanda yapılacak bir seçimle sona erdirilebilir.

(9 Aralık 1963 tarihli
The New York Times'den)

ARÇELİK
DAİMA EN İYİSİNİ İMAL EDER

EV ALETLERİ — BÜRO EŞYASI — METAL DOĞRAMA

Kültür ve Sanat

Metin AND

bölge tiyatroları ve beklan algan

Oyun dergisinin Aralık ayında çıkan beşinci sayısında Beklan Algan'ın «Bölge Tiyatroları ile İlgili Cevap» adlı yazısında bu konuda daha önce Ulus gazetesinde yazdığım bir yazıya cevap buldum. Ancak bu cevapta «belden aşağı vurmak», «aldatmaca» gibisinden yadırgadığım çeşitli deyimler karşısında, başkalarını bilmem ama kendi durumumu açıklamak zorunda bırakıldım. Benim genellikle tiyatroya, özellikle bölge tiyatrolarına ilgin yazdığım yazılar, kitaplardır. Bunun dışında ne bir görev beklerim, ne oynatacak bir oyunum, bir çevirim bulunur, hattâ ne de sahne insanlarıyla öyle uzun boylu ahbablığım ve pek çoğunla bir merhabam vardır. Bu bakımdan tiyatronun her konusunda olduğu gibi Bölge Tiyatroları konusunda da kendim için bir beklemediğim yok. Bir danışmayı, bir görevi de yararlı olacağıma inanıyorsam karşılık beklemeyi yaparım. Nitekim 1961 yılında içinde Muhsin Ertuğrul'un da bulunduğu Tiyatro ve Opera Komitesi üyesi seçilmişim. Üç ay sabahtan akşamın geç saatine kadar kurul toplantılarına katıldım, üç kanun tasarısı hazırlandı. Bırakın bütün işimizi gücümüzü bırakıp üç ay burada çalışmamızın karşılığında birşey alalım, fakat ben kendi payıma bir teşekkür bile işitmedim. Hadi teşekkürden de vazgeçtim, bizim kurulun kalem aldığı üç kanun tasarısını, gerekçeleri ve tarihçesiyle bir kitap yapıp bastılar da bundan bana bir tane göndermek akıllarına gelmedi. İşte bütün tiyatro konularında olduğu gibi Bölge Tiyatroları içinde de benim durumum böylesine çarpıcı, nesnel, yansız. Bu bakımdan «belden aşağı vurmak», «aldatmaca» gibisinden sözler yersiz, yakışıksız.

Benim durumum bu ama Beklan Algan'ın yazısından öğrendiğime göre onun bu tasarıdan çıkarları, kişisel bekladıkları varmış. Kendisi doğduğu yer Erzurum'daki Bölge Tiyatrosunun başına geçmek istemiş. Ben Beklan Algan'ın tiyatrodaki yaptıklarını görmedim, bilmem, sanat yeteneği üzerine söz söyleyemem ama sözlerinin samimiyetine inanıyorum. Bana güven veriyor. İstanbul'u, kendi aydın sanat çevresini, içinde bulunduğu rahat ortamı bırakıp bir inancın öncülüğünü yapmak üzere kalkıp Erzurum'a gidecek. Böylesine bir ülkücü davranışı alkışlarım, Erzurum Beklan Algan'ın hakkıdır, ben de onun gitmesini gönülden isterim. Ancak bu ne kadar soylu, ülkücü bir istek olursa olsun bu gene de Beklan Algan'ın Bölge Tiyatroları tasarısı üzerine konuşurken kişisel çıkarı olduğunu örtemez. Yani bu tasarı kar-

şısında serinkanlıkla konuşabilecek, kişisel düşüncelerden sıyrılmış yargıları nesnel olabilen birisi aransa bu olsa olsa Metin And gibi birisi olabilir de Beklan Algan olamaz.

Beklan Algan'a kulak verirken sanki bu ülkücü gencin İstanbul - Erzurum yolunda önüne çıkan kötü kişiler yalnız Cüneyt Gökçer ile Metin And'dır. Peki Muhsin Ertuğrul bu gibi ülkücü gençlerin bölge tiyatrolarının başına geçsin diye yazısında sunduğu reçete bu sonucu elde edebilecek yeterlikte midir? Yani Muhsin Ertuğrul'u da bırakınız fakat yazısında hiçbir kandırıcı çözüm göstermemekle asıl istediğini bilmemekle İstanbul - Erzurum yolundaki engelin en büyüğü Beklan Algan'ın kendisi olmuyor mu? Değil mi bu konu kendisini böyle yakından ilgilendiriyor, niye yazısında en iyi çözüm yolunu aramıyor da, tek çıkar yolu sakıncalı da olsa bir çözüme varmış olanlara çatmakta buluyor? Şimdi gelelim yeniden bu tasarı üzerine.

Önce ne yapmak istiyoruz, onu anlayalım. Sanat değeri olan tiyatro yaşamını bir iki büyük kentin tekelinden çıkarıp yurda yaymak ve bunu devlet babasının parası ve desteğiyle yapmak. Bunu devlet parası ile yapmayacaksa zaten tartışma konumuzun dışında kalır, Beklan Algan devlet desteği olmadan Erzurum'a gider tiyatrosunu açar. Bu yurda yayılmayı yaparken istediğimiz her bölgeye bağımsız fikirli, en değerli tiyatro adamlarının gitmesi, inandıklarını diledikleri gibi gerçekleştirebilmeleri için onlara bağımsızlık ve özgürlük tanımak. Ama daha önce şurasını belirtmeliyim, bölge tiyatroları anlayışı ve gereksinmesi her ülkede aynı olmayacağını gözönünde tutmalı. Hep Fransa'yı örnek alıyorlar, orada durum başka. Fransızlar merkezden dışarı yayılmak gereğini duyuyorlar ama önce canlı, önemli bir tiyatro merkezleri var, burası Fransa'nın dört bir bucağına kaynaklık edebiliyor. Bizde ne İstanbul ne Ankara'da böyle güçlü bir merkez yok. Sonra merkezden dışarı yayılmak her zaman, her yerde de doğru olmayabilir. Nitekim Almanya, İtalya gibi ülkeler tersine yayılanı toplamak, ancak merkezde bir ulusal tiyatroyu kurabileceği gibi ters bir yöne gidebilirler. Söylüyeceğim Fransa, ille de Fransa derken her ülkenin yapısının, durumunun ayrı olduğunu, kopyacılıktan vazgeçip kendi durumumuzun gerçeğini gözönünde tutmalıyız. Sağlamak istediğimiz bağımsızlığın

iki aşaması var. Önce bu müdürlerin seçilmesinin yolu, sonra da seçilenlerin işlerine ne ölçüde karışılacağı, denetimin sınırı.

Demek önce bir seçim olacak. Yani bu insanlar gökten zenbille inmeyecek veya bu bölgelere yağmur gibi yağmayacak. Peki kim seçecek bunları? Muhsin Ertuğrul Millî Eğitim Bakanı seçsin diyor. Gerçi yazısında yok ama Muhsin Ertuğrul bunu söylerken şunu demek istiyor: «Bu fikrin babası benim, bunu Devlet Tiyatrosu'nun eline verip de birtakım kayırmalara yol açıp, birtakım işe yaramaz insanların eline kaptırıp daha baştan ölü doğmasına bırakmayalım. Bu işi Millî Eğitim Bakanının eline verelim. Belki insafı bir Millî Eğitim Bakanı çıkar da, bu işi ilk düşünen ve yurdumuzun bir numaralı adamı Muhsin Ertuğrul'dur, öyleyse onu çağırıp kimlerin müdür olacağını ona danışır, onu adını verdiklerini göndeririz.» Bu düşüncenin doğru da, ığrı de yanları var. Nitekim Muhsin Ertuğrul Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü iken bu işi Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğü'nün yapmasını ileri sürmüştü. Hattâ Bursa, İzmir ve Adana tiyatrolarına gidecek kimseleri de yanılmıyorsam kendisi seçip göndermişti. Bu seçimler iyi olmadı, buralarda ne olup bittiğini duyanlarımız pek çoktur; öyle sanyorum bu duyulanlar Muhsin Ertuğrul'u da üzümüş olmalı. Olanları duymayanlar ise hiç değilse bu kentlerdeki tiyatro yaşamının kısırlığını, bir canlılık getirmediğini bilirler. Diyeceğim Muhsin Ertuğrul da her insan-öğlü gibi o zaman insan seçmekte yanılmıştır, şimdi anlaşılabilir yanılmayacaktır; çoğu tiyatro eğitimlerini Amerika'da yapmış, taze kan gibi aktıkları çevrede gerçek, canlı bir tiyatro yaşamı yaratacak kişileri artık bulmuştur veya bulduğuna inanıyor. Peki ama onun bu seçimini kim destekliyecek? Muhsin Ertuğrul «Millî Eğitim Bakanı» diyor. Bu tasarı uygulandığında kimin Millî Eğitim Bakanı olacağını biliyor mu? Bakın şu sırada genç kızların gözdesi bir beyazperde delikanlısı Konya'da, hemen de oradaki tiyatronun başına geçirilmiş. Sinemaya öyle pek sıkça gitmem ama bu delikanlının bir filmi görmüştüm. Orada gördüklerimden sonra bu beyazperde yığidini değil bir tiyatronun başına geçirmek, kendisinde bir umut kıvılcığı bulsam ilk iş olarak oyunculuğun elifbasını öğrenmesi için onu bir tiyatro okuluna koyardım. Diyelim bir Millî Eğitim Bakanının böyle bir beyazperde gözdesini seçmeyeceğini nereden biliyor Muhsin Ertuğrul? Hep işlerimizi Fransa'daki bölge tiyatrolarına benzetiyoruz, ama oradan çok değişik bir durumumuz yok mu? Gerçi benim Türk taşra halkına göre bizinkiler tiyatro üzerine yüzyıllarla önyargılar biriktirmemiş, iyiyi, değerliyi daha çabuk benimsiyecek bir halktır. Ama hele iki bakımdan aramızda büyük farklar var Fransa ile. Önce Fransa'da elinizi söyle bir sallarsanız su içinde bu işin üstesinden gelecek bir iki düzine tiyatro adamı çıkarır. Hem öyle ki bu seçime kimse sesini çıkarmaz, güvensizlik duymaz. Yani Fransa'da paradan, tiyatro binasından önce bu işi becerecek adamlar belli. Öyle işin mad-

di yanına, para yönüne çok önem vermiyorlar. İçlerinde çadırda temsil vereni bile var. Hattâ yalnız belediyeden, il, ilçe bütçesinden değil, özel kesimden para alanı bile var. İşte Sain Etienne'deki tiyatronun Ricard'dan, Shell'den gördüğü yardım gibi. Bizde öyle mi ya, tiyatrodaki kaç kişi üzerinde oybirliğine varabiliriz? Ben üzerinde herkesin oybirliğine varacağı tek bir ad biliyorum, herkesin güveni tamdır bu kimse üzerine; bu da Muhsin Ertuğrul'dur. Ama o bile bir Millî Eğitim Bakanının hışmına uğramadı mı? Nasıl apar topar işine son verildiği bu satırların yazarı, Tunç Yalman, Refik Erduran ve daha bir iki Muhsin Ertuğrul gönüllüsü o günlerin baskısına aldirmeden bu karara karşı koymuştuk. Hattâ Tunç Yalman'ın yazısı benimkinden daha az sert olduğu halde piyango ona vurdüğundan nerdeyse iki verimli yılını demir parmaklıklar arkasında geçirecekti. İşte herkesin oybirliğiyle bir numaralı tiyatro adamımız dediği Muhsin Ertuğrul'a bile bu türlü bir oyun oynayacak bir Millî Eğitim Bakanı çıkabilirken bu seçim işini ona nasıl verebiliriz? Önce Millî Eğitim Bakanlığı nedir? Başında André Malraux bulunan Fransa'daki bir Kültür İşleri Bakanlığı mıdır? Bizim bakanlığın örgütü içinde uzman, bilirkişiler varsa bunlar olsa olsa ilkokullarda ne okutulacağını, orta öğretimin sınavlarının nasıl yapılacağı gibisinden soruları cevaplandırıyorlar. İşte Bölge Tiyatroları Başkanlığı seçiminde bakanlığın bu eksik yanını tamamlayacak. Fransa'daki gibi güveneceğimiz, herkesin oyunu vereceği tiyatro adamlarımız olmadığına, henüz herkesin birbirine güvensizlik duyduğu bir kuşku çağını yaşarken ister istemez bu seçim işini tiyatro işlerinden haberi olanlara bırakacağız. Ancak bu çözümü beğenmeyenler sakıncaları daha çok giderecek bir çözüm göstermelidirler. Beklan Algan gibi doğduğu yeri, tarihi, tiyatrodaki yaptıklarını, başına gitmek istediği bölge tiyatrosunun adını dilekçesine yazan her müdür adayına karar verecek bir yer olacaktır. İşte bunu bulalım önce. Çünkü taşraya gitmeye gönüllülerin hepsi Beklan Algan gibi olmayabilir. İçinde tiyatro sevgisi sönmüş, birşeyler yaratmak ateşiyle yanmaktan çok şöyle gözden uzak suyu, havası iyi bir taşra kendine postu serip, oranın ucuzluğu ile aylığının dolgunluğunu denk getirip rahat bir yuva kurup, kalan ömrünü sıkıntısız geçirmek isteyen adaylar da olacaktır. Tasarıya karşı çıkanların haklı görülebileceği nokta başkanlık değil, başkanlık üyelerini Devlet Tiyatrosu Genel Müdürünün seçmesidir. Olabilir, Genel Müdür üyeleri söz geçireceği kimselerden seçtikten sonra yukarıda bu işe yaratıcı olmak için değil de rahatı için katılmak isteyenlerden, kendi arkadaşlarından seçebilir. Bu durumda ne yapmalı? Bizim 1961 de kurul bu başkanlığa İstanbul Şehir Tiyatrosundan birini de katmıştı; bu tasarıda yer almamış. Hattâ bu da yetmeyecektir. Öteki üyeler için daha nesnel, herkesin benimsiyeyeceği bir seçim yolu bulmalı. Diyelim bunlardan biri İstanbul Şehir Tiyatrosundan, bir başkası özel tiyatroların sendika veya meslek birliklerinin seçeceği bir temsilci, bir ü-

çüncüsü basın birliklerinin temsil ettiği gazetelerin bir tiyatro tenkitçisi olabilir ve hattâ bu arada üniversite de akla gelebilir. İşte bu türlü bir seçim organı bulmak zorundayız, bulalım ki böyle bir organ Beklan Algan'ın Erzurum dilekçesini bir sonuca bağlayabilsin. Kurulun kararlarında da Devlet Tiyatroları Genel Müdürünün etkisini en aza indirecek oylamayı isteyelim. Ama herhalde bir çözüm bulmalı, yoksa önüne geleni çıkarılıkla suçlayıp sonra da ne istediğini kendi de bilmeyen insanlara dönmeyelim. Müdür seçildikten sonra müdürlere devlet parası ile yürütülen kurumların müdürlere tanınabilen en geniş yetki ve bağımsızlık verilmiştir. Ta-

sarıyı bir defa okumak yetecektir; zaten bunun üzerinde tasarıya en çok karşı olanlar bile birşey söylemedi, ama söylenirse bunun da ayrıca bir tartışması yapılabilir. Tabii parasını devlet verdiği için her kurum gibi o da denetlenecek, kısıtlanacaktır. Yaşamımızın her kesiminde kısıtlanmıyor muyuz? 1954 de «Godot'yu Beklerken» i oynayan tiyatro devlet tiyatrosu muydu? Ama gene de oynadığı oyun kaldırılabilir? İngiltere'de demokrasi yok mu? Ama orada da bir Lord Chamberlain'a ne demeli? Taşra kentlerinde de en azından bunun gibi durumlar beklenemez mi? Bir başka yazıyı da tasarının başka noktalarına ayırmak isterdim.

atatürk'le çoğalmak, onunla tüme varmak

İsmet Kemâl KARADAYI

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 40 ıncı, Atatürk'ümüzün ölümünün 25 inci yıldönümleri geldi, geçti. Yıllar gelip geçmiş, geçiyor, geçecek. 27 Mayıs Devrimi'nin hemen sonrasında olduğu gibi bu kez kırkıncı ve yirmibeşinci yıldönümlerinde ne güzel, ne güçlü, ne değerli incelemeler, düşüncüler, anılar, yorumlar, önermeler, uyarılar, duyuru ve bildirimler söylendi, yayımlandı. Bunlar çoğunlukla o denli güzel, güçlü ve değerli idiler ki büyük büyük rastladığımız, gördüğümüz, duyduğumuz, okuduğumuz o tutucu, o yanlış, o sapık sokuş-turmalar bile arada kaynayıp gitme görünümüne uğramaktan başka bir işe yaramadılar.

Yine de bu sonuca karşılık olarak şu sorular sorulabilir aydın çevrelerde: Atatürk'e tamca ve tümecek vardık mı? Atatürkcülük her yerde uygulanıyor mu? Atatürk düşünce ve ülküsüne karşı yerinde saymalar, gelişim ve çağa uygun evrimi engelliyen takozlar ve akımlar hep bir yana itilip atılabilmekte midir?.. Önemli olan, bu sorulara verilecek yanıtlardır bence. Yoksa, bugüne dek çok kişinin yazdığı, söylediği gibi «ihtifal yapmak», «nutuk çekmek», «tâzimde bulunmak», «çelenk koymak» değil. Hele, katılışlarda olsun, tümce yaratımlarında olsun tutulmuş, tut-sak olmuş davranışlarla dolu dolu, öyle hep sözlük parçalamak, sözcük kırmak, söz çitlatmak; birkaç yıldır özel olarak öğrencilere, kasaba halkına bir fırsatla anlatmaya çalıştığım gibi, el bağlayıp yas tutmak hiç değil.

**

«Doğudan çıkan biz, Batıda yine biz
«Nerde olsa, ne olsa kendimizi biliriz
«Hep insanlar kendilerini bilseler
«Bilinir o zaman ki hep biriz
«Türk sadece bir milletin adı değil
«Türk bütün adamların birliğidir
«Ey birbirlerine dış bileyen yığınlar
«Ey yığın yığın insan gafletleri

«Yırtılsın gözlerdeki gafletten perde
«Hakikat nerde?»

Mustafa Kemâl'inmiş bu şiir. Bir kitaplığı doldurabilecek sayıya varmış Atatürk ve yapıtlarıyla ilgili kitaplar, dergiler. Aranırsa hemen her konuda neler bulunmuyor ki. Zengin, ölçülü, kesin, dinamik, geniş, olağanla olağanüstünü birleştiren tok, sade, etkili ve salt insanca bir yaşantının izleri, öyküleri, payları bunlar; çok yüce. Atatürk sonsuz çünkü. Atatürk tükenmez, ölmez. Öte yandan Atatürk halkın içinden çıkmış bir insan, bir kurtaç; büyük. Ender yetişen büyüklerden o, Tanrı değil.

**

Kişinin, ulusların gerek kişiliğini, gerekse birbiriyle anlaşmasını, ayrıntılarına dek dil yapar. Kendi dili olmıyan kişilerin de, ulusların da hem günlük yaşayışları, hem de çağca kurtuluşları ne tür araçlarla olursa olsun tam sağlanamaz. Bu bellidir, bir. Öte yandan, lâik düşünce ve davranışlara varmamış olan kişiler ve uluslar, inançların, Ortaçağ usulleriyle zorlanması durumundan ve giderek çığ ve kıskanç, dar ve benlikçi, yani tek sözcükle ilkel yaşayışlar ortamından çıkamamış, kurtulamamışlar demektir. Başkalarını, düşünceleri, inançları ve özel yaşantılarıyla

ÇELE

Bolu Kültür ve Yardımlaşma
Derneğinin Aylık Yayın Organı

Dolu ve zengin 10. sayısı çıktı.

İsteme adresi: P.K.: 4

Bolu Sayısı 100 Kuruş.

başbaşa bırakmasını bilip başaramıyan, başka deyimle insana saygısı olmayan hoşgörüsüz kişilerden, kolay ve rahat, eşit ve korkusuz, adil ve güvenilir dağıtımlar beklemek zor, ya da olanaksızdır. Özgürlüğün, halkçılığın, uygarlığın anası da böylece lâik düşünceye varmış, alışmış olmak demektir. Din ve inançlar gereksinmesine de asla önem ve yer vermezlik edemiyen Atatürk'ün: «En doğru, en gerçek tarikat, uygarlık tarikatıdır. Uygarlığın emir ve istegini yapmak insan için yeter.» demesi bu nedenlerdir, bilinir, bu iki.

İşte bunun için diyeceğim ki Atatürk devrimlerinden en önemlileri, en vazgeçilmez olup işlenmesi gerekli bulunanları, dil devrimi (*) ve sayın Yaşar Nabi'nin de belirttiği gibi lâiklik (**) tir. Bugün hâlâ, şurda burda, yabancı çıkışlı köklere, öğelere dayalı dili savunmuş; inanç ve dinsel görevleri ortaya atarak, hattâ ayağa düşürerek önüne gelene damga basan, kara çalan; hep «eski» ler alıp satarak yeni'ye, ileri'ye, değerli'ye gülle atan birtakım safсатаcı, yobaz kişicikler vardır ve Atatürk'ü anlamamak, Atatürkçülüğü benimsemek için direnip durmaktadırlar. Onları da uyarmak ve birgün gerçeği öğrenmelerini, kendi öz benliklerini çevreleriyle birlikte tanımalarını beklemek gerek, diyeceğim. Bu ise, biçimsellikten uzaklaşarak Atatürk ve ilkelerini çoğunluğa kazandırmak, onu, onun ilkelerini halk'a mal etmekle olur. Bununla da kalmayıp bayraklaşan yüce kişi, yaşayan ilkeler olarak onu, o ilkeleri, kendi içindeki gelişim ve yenileme amacına ulaştırmak ve devingen eylemlere kavuşturmak, böylece evrime, daha ileriye vardırarak da gerek.. «İlerlemek yolunda vuku bulacak her önemli teşebbüsün kendine göre önemli sakıncaları vardır. Bu sakıncaların en az duruma indirilmesi için tedbirlerde ve teşebbüslerde kusur etmemek gerekir.» diyen Atatürk uyarılarına da kulak vererek dünyanın durmadığını, «ne yazık ki dönüyor» olduğunu ve ilerlediğini algılamak ve algılatmak gerek..

**

Bir zamanlar «Cumhuriyet» sözcüğünden ürkenler ve o sözcüğe yabancı anlamlar yüklemeye, Atatürk'ü bir süre gerekli bir duraksamaya yöneltenler gibi bugün de devrimcilikten, Atatürkçülük'ten yana olanları zaman zaman, yer yer lekelemek, korkutmak isteyenler çıkabilir. Artık önemli değil böyle gülünç, acı bilisizlikler. Çünkü Atatürk hepimizindir, bütün bir ulusundur, hattâ tüm insanlığın olmuştur. Yayılması, gitgide güçlenmesi, «kurtuluş» lara ön ve örnek olması gözle görülür, elle tutulur derecededir bugün her yerde..

«Bir Türk dünyaya bedeldir», «Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur», «Türk; öğün, çalış, güven», «Ne mutlu Türk'üm diyene» diyen; Türk dilinin de Türk ulusu gibi yabancı boyunduruğundan kurtulmasını isteyen, Türk köylüsünü, Türk kadını, Türk çalışanını çok gerilerden, unutulmuşluklardan, ezilmişliklerden çekip almasını ve yüceltmesini bilen Atatürk, yurttan da, dünyada da

barışı en çok istemiş, çağ uygarlığı düzeyine ulaşmayı, uluslararası ilişkilerde anlayışlı olmayı hep salık vermiştir. Bir yerde: «Memleket mutlaka çağına uygun, uygar ve yeni olacaktır. Bizim için bu, hayat dâvasıdır.» derken ötede: «Müstemelececilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerine, uluslar arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmiyen bir ahenk ve işbirliği çağı hâkim olacaktır.» ileri görüşünü ortaya koymuş ve bir yandan ulusunu bütün ulusların dostluğuna çağırırken öte yandan: «Eğer devamlı barış isteniyorsa, kütlelerin durumlarını iyileştirecek uluslararası tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın bütününün refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, kıskançlık, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmelidir.» gibi yüksek düşünceleri açıkça savunmuştur.

**

Yapmacıklar, ya da korkular sonucu benimsiyor görünenler de; sözcüklere bağlı, donmuş ve biçimlerde bocalyarak Atatürk'ü geçinenler de onu tam olarak ve

gerçek anlamıyla yaşayamazlar, yaşatamazlar. Onu, onda gerekli anlayış ve eyleme varmış gerçek Atatürkçüler geliştirip bir ulusun insanca yaşaması ve olması yolu diye bizlere kazandırabilirler ancak.. Bunun için, devrim kanunlarına dokunulmazlık veren Anayasa'mızın 153 üncü maddesi gibi, yüreklerimizde Atatürk gücü, düşünce ve bileklerimizde Atatürk ışığı olduğu halde kendimizi bu yola veremeliyiz. Onun diliyle «Türk ulusu'nun yetenek ve kesin kararı, uygarlık yolunda durmadan, yılmadan ilerlemek» olduğuna göre daha da inanıp çalışmalıyız. Çok daha çoğalmalı, tüm'e varmalıyız Atatürk'te..

(*) 1928 tarihli Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun, 12 Temmuz 1932 de kurulup 1940 da kamu yararına çalışır dernekler arasına alınan Türk Dil Kurumu, Söylev ve Demeçler.

(**) Medeni Kanun, 677 sayılı kanun, Söylev ve Demeçler. Yaşar Nabi - (Atatürkçülük Nedir?) - Varlık Yayınları, 1963.

EN FAZLA İKRAMIYE VEREN BANKA

TÜRKİYE BANKASI
paranızın...
istikbalinizin emniyeti

Sanat ve kültür çalışmalarını, birkaç büyük ilimize özgü bir ortamdan, geniş bir alana yayma çabaları, yıldan yıla daha bir önem kazanıyor. Çok yönlü toplumsal bir gelişmede, bu gibi çabaların büyük bir ilgiyle karşılanması, her şeyden önce yığınların sanat ve kültür gösterilerine olan susuzluğunu, isteğini açığa vurur. Zaman zaman turneye çıkan özel ve resmi tiyatro, konser topluluklarının, yer yer düzenlenen sergilerin, gerçekten bu susuzluğu giderdiklerini görüyor, izliyoruz. Anadolu'nun birçok illerinde, sanat ve kültür konularına gözle görülür bir yakınlık duyan aydınlar topluluğunun, bu gibi çalışmalarını desteklemek, yardımcı olmak, hatâta devam ettirmek yolunda sanatçılarla birlikte saygıya değer bir çaba harcadıkları da gerçektir. O halde, kültür ortamımızın canlanmasında, gelişip yaygınlaşmasında devletin yapacağı öncülüğün önemi apaçık ortadadır. Küllenir gibi olan ateşi sık sık körüklemek demek olan bu öncülükten sonradır ki, canlanan ortamda, aydın ve sanatçı, güçlü bir sanat geleneği; toplumsal bilinci en kısa yoldan etkileyebilecek aydınlık bir düzen kurabilsin.

Böyle bir öncülüğü, bu kez, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu üzerine aldı. Yer olarak da, Güneydoğu Anadolu'nun iki büyük kenti, Diyarbakır ve Gaziantep seçildi. Komisyon, daha önceki yıllarda Bursa, Antalya, İzmir, Manisa ve Konya'da düzenlemiş olduğu programların, geniş bir ilgiyle karşılanmasından hız alarak, önce Diyarbakır'da, sonra da Gaziantep'te 22 Kasım - 1 Aralık tarihleri arasında devam eden bir UNESCO Haftası düzenledi. Bu haftanın Diyarbakır bölümünde sergi, tiyatro, bale, müzik, film, konferans, yöresel sanat ve folklor gösterileri yer almıştı. Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem'in konuşması ile başlayan hafta, bütün sanat gösterileriyle doyurucu bir nitelik taşıyordu. Topkapı Sarayı ile Resim ve Heykel Müzemi'den derlenmiş eserlerden meydana gelen sergi, zenginliği yönünden güçlü bir anlam taşıyordu. Türk minyatürlerinden seçme eserleri içine alan bir bölümün yanı sıra, Batı etkisinde Türk resmini belli başlı örneklerle günümüze değin getiren eserler; batılı ressamın resimlerinden alınan röprodüksiyonlar, Japon ve Çin estampları ile doğu sanatı bir arada yer almıştı.

Sabahattin Eyüboğlu tarafından sunulan ve Eyüboğlu - İpşiroğlu ikilisinin çabalarıyla hazırlanmış olan kısa metrajlı sanat filmleri, «Hitit Güneşi», «Sûrnâme» ve «Göreme» ayrı bir ilgiyle karşılandı ve hiç kuşkusuz haftanın en dikkati çekici programlarından biriydi.

Devlet Tiyatrosu iki gece üstüste Peter Ustinov'un Foto Finiş'ini oynadı; yine Devlet Tiyatro ve Operası bir bale resitali verdi. Suna Kan'ın, piyanist Ferhunde Erkin eşliğinde, Pergolese, Mozart, Bela Bartok, Adnan Saygun ve Muammer Sun'un

eserlerinden meydana gelen konseri, Mithat Fenmen'in Haendel, Beethoven, Schumann ve Chopin'den piyano resitali, tenor Ahmet Borcaklı'nın Mithat Fenmen eşliğinde çok sesli Türk ezgileri konseri, ilgiyle izlenen başarılı konserler oldu.

Prof. Âfet İnan, bizde ve Avrupa'da kadın teşekkülleri konulu konferansında, özellikle, müze haline getirilmiş olan Ziya Gökalp'in evinin, bölgenin niteliklerini taşıyan eşyalarla bezenerek daha da zenginleştirilmesini sağlık verdi. Ayrıca Halil Dikmen'in Türkiye'de modern resim sanatı konusunda projeksiyonlu konuşması ile M. Rauf İnan'ın Atatürk ve eğitim, Cevat Memduh Altar'ın Türkiye'de çok sesli Türk müziğinin gelişmesi; Şahir Sılan'ın bilim, kalkınma ve UNESCO konulu konferansları, haftaya ayrı bir anlam kattı.

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nun düzenlemiş olduğu UNESCO Haftası dolayısıyla yönetim kurulunu kutlamak gerekir. Bu mutlu çabanın, bundan sonraki çalışmalar için güvenilir bir dayanak olmasını dileyelim.

Not: FORUM'un 231 inci sayısında yayınlanan Kongre Çıkmazı başlıklı yazımızda II. Uluslararası Türk Sanatları Kongresinin gecikmiş olmasından ileri gelen üzüntümüzü belirtmiştik. Ancak, kongrenin 26-29 Eylül 1963 tarihleri arasında Venedik'te sessiz sedasız toplandığını öğrenmiş bulunuyoruz. Basımımızın adı geçen kongreye, birincisi ölçüsünde ilgi göstermesi beklenirken tam tersi olmuştur. Üzülmemek elde değil. — (K.Ö.)

bibliyografya

Derliyen: S. N. ÖZERDİM

(1963 yılına ait bu son sayımızda, son haftalar içinde çıkmış kitapları toplu olarak veriyoruz):

- Toprak Uyanırsa? Ekemeksizköy öğretmenin hâtıraları.** Yazan: Şevket Süreyya Aydemir. İstanbul 1963, Remzi Kitabevi. 447 S. 10 lira. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun önsözü ile.)
- Türkiye Makaleler Bibliyografyası.** 1962/III. Ankara 1963, Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü. XV+104 S.
- Türkiye Bibliyografyası.** 1962/IV. Ankara 1963, Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü.
- Bilimden Yana.** Deneme-Eleştiri. Yazan: Asım Bezirci. İstanbul 1963, Oluş Yayınevi (Türbedar sok. Aydınlar Hanı 43, Cağaloğlu). 142 S. 4 lira.

Öfkeli Gençlik. Yazan: Muallâ Uzmay. İstanbul 1963, İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 40 S. 250 kuruş. (Alman Gençlik Koruma Teşkilâtı - Koruyucu - Suçlu çocukların yargılanması - Eğitim evleri - Kaçak çocuklar - Meslek okulları - Suçlu çocuklar hapisanesi (Hannoversand).)

Başlangıcından Bugüne Erdem Açısından Düşünce Tarihi. Yazan: Orhan Hançerlioğlu. İstanbul 1963, Varlık Yayınevi. 232 S. 5 lira. «Faydalı Kitaplar».

Eflâton (Plâton). Hayatı - Sanatı - Eserleri. Hazırlayan ve çeviren: Necip Alsan. İstanbul 1963, Varlık Yayınları. 127 S. 2 lira. «Dünya Klâsikleri».

Durgun Genel Ses Bilgisi ve Türkçe. Yazan: Muzaffer Tansu. Ankara 1963, Türk Dil Kurumu. 96 S. 15 lira.

Yeni Bir Felsefe ve Kâinat Görüşü. Deneme. Yazan: Yük. Müh. M. Nihat Yazar, Ankara 1963, adres: İmrahor cad. Umut sok. 52; İstanbul'da satış yeri: Elib Kitabevi, Sahaflar. 194 S. 20 lira. (İlk tarifler - Prensipler - Kâinat hakkında görüşler - Dünya hakkında görüşler (İnsan ve cemiyet) - Miktar ve sayı anlayışı hakkında bir deneme - Tenkid, netice ve gelişmeler.)

Orkestra. İstanbul Konservatuarı Şehir Orkestrası dergisinin Cemal Reşit Rey'in 40. sanat yılı dolayısı ile hazırlanmış özel sayısı. Kasım 1963.

Mevlâna Celâleddin: Mektuplar. Türkçeye çeviren ve hazırlayan: Abdülbâki Gölpinarlı. İstanbul 1963, İnkılâp ve Aka Kitabevleri. XXIII+312 S. Ciltli 20 lira. (Başta: Sunuş; sonda: Açıklama, çeşitli dizinler, bibliyografya.)

Dünya Tarihinde Büyük Siyasî Dâvalar. Hazırlayan: Samih Tiryakioğlu. İstanbul 1963, Varlık Yayınevi. 217 S. 5 lira. «Faydalı Kitaplar».

Filozofça Düşünceler. Diderot'dan çeviren: İsa Öztürk. İstanbul 1963, Çan Yayınları. 58 S. 3 lira.

Haksız Yönetime Karşı. H. D. Thoreau'dan çeviren: Vedat Günyol. İstanbul 1963, Çan Yayınları. 55 S. 3 lira.

Türk Kültürü. Aralık (14.) sayısı. Kıbrıs özel sayısıdır.

Sümerbank. Kasım (29.) sayısı geniş bir Atatürk özel sayısıdır.

Yeni Ufuklar. Aralık (139.) sayısı Atatürk özel sayısıdır.

Roman - Hikâye :

Sürüklenen Köy. Dezsö Szabo'nun romanı. Çeviren: Sadrettin Karatay. Ankara 1963, Milli Eğitim Bakanlığı. 339+360+344 S. 550+600+550 kuruş. «Dünya Edebiyatından Tercümeler. Macar Klâsikleri: 19.»

İnkılâp ve Aka Kitabevlerinin üç yayını: Gecenin Ucundaki Işık. Peride Celâl'in romanı. İstanbul 1963. 431 S. 10 lira.

Mai ve Siyah. Halit Ziya Uşaklıgil'in romanı. Sadeleştirilmiş yeni basım. İstanbul 1963. 224 S. 10 lira. «Halit Ziya Uşaklıgil Külliyyatı.»

Sergüzeşt. Samipaşazade Sezai'nin romanı. Bugünkü Türkçeye çeviren: Fazıl

Yenisey. İstanbul 1963. 108 S. 3 lira.
Başgöz Etme Zamanı. Mehmet Seyda'nın hikâyeleri. İstanbul 1963. Yeditepe Yayını. 74 S. 2 lira.

Köye Doğru. Etem Sarı'nın hikâyeleri. Kırşehir 1963. Filiz Yayınları. 46 S. 100 kuruş.

Ormandaki Deli. Simenon'un romanı. Çeviren: Erhan Bener. Ankara 1963. Dost Yayınevi. 138 S. 4 lira.

İlk Aşk. Turgenev'in romanı. Çeviren: Nihal Ya'aza Taluy. İstanbul 1963. Varlık Yayınevi. 74 S. 2 lira.

Kamelyalı Kadın. Alexandre Dumas Fils'in romanı. Çeviren: Tahsin Yücel. İstanbul 1963. Varlık Yayınevi. 211 S. 4 lira.

On Küçük Zenci. Agatha Christie'den çeviren: Tomris Tamer. İstanbul 1963. Varlık Yayınevi. 196 S. 3 lira. «Varlık Polis Romanları: 1.»

Tiyatro:

Kapılar. Les portes. Orhan Asena'nın oyunu. Kitaba eklenen fransızca metnin çevireni: Tahsin Saraç. Ankara 1963. Yazarın adresi: Bahçelievler 30. Sok. No. 20. 79 S. 5 lira.

Başka Adam. Üç perdelik piyes. Yazarın: Saffet Ürfi Betin. İstanbul 1963. İstanbul'da İnkılâp, Ankara'da Bilgi, Berkalp ve Aydın Kitabevleri. 87 S. 2 lira.

Oyun. İzler Yayınevi'nin aylık tiyatro dergisi. İlk sayısı Kasım'da çıktı. (Yeni Gerçek'in devamı olarak ilk sayı 4. sayı kaydını)

Şiir:

Emi. Muazzer Menemencioğlu'nun şiirleri. Ankara 1963. Adres: İnkılâp Sok. 25/3, Yenışehir (19 şiir). 3 lira.

Karanlık Oynamağa Baş'adı. Melih Erçin'in şiirleri. İstanbul 1963. Dağıtım: İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 47 S. 250 kuruş.

Topçu Çıkmazı. Faruk Aytemiz'in şiirleri. Ankara 1963. Adres: Gaziosmanpaşa, Halıcı sok. 6. 38 S. 5 lira.

Röportaj:

Topraksızlar. Fikret Otyam'ın röportajları. İstanbul 1963. Yeditepe Yayınları. 73 S. Fotoğraflı. 3 lira.

Çeşitli konular:

Sözlü - Yazılı Kompozisyon. Konuşmak ve Yazmak Sanatı. Yazarın: Seyit Kemal Karaalioğlu. İstanbul 1963. İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 288 S. 750 kuruş.

Dil Yanılmaları ve Betiklikler Üzerine. Yazarın: Refik Topkan. Ankara 1963. Yazarın adresi: Keçiören - Ankara. 67 S. 2 lira. (Kitap: Dil ve kitaplık sınıflandırılması konularında iki bölüme ayrılmıştır.)

Seçilmiş Karikatürler Albümü. Derleyen: Refik Topkan. Ankara 1963. 32 büyük sayfa. 250 kuruş.

Kitap Haftasına Armağan dizisinde üç kitap: Muharrem Mercanlğıl: **Kitaplar - Kütüphaneler.** 32 S. 100 kuruş. Şefika Mercanlğıl: **Kitapla İlgili Fıkralar.** 32 S. 100 kuruş. Çiğdem Mercanlğıl: **Kitapla İlgili Özlü Sözler.** 32 S. 100 kuruş. Resimler: Hasan Kavruk. Ankara 1963. Yeni Yayınlar dergisi yanı, P.K. 60 - Yenimahalle.

Amacımız, Yolumuz, Yöntemimiz. Ankara 1963. Türkiye İşçi Partisi Ankara Araştırma ve Yayın Bürosu. 32 S. 2 lira.

Kazanlarda İş Emniyeti. Yazarın: Yük. Müh. Celâl Okutan. Ankara 1963. İşçi Sigortaları Kurumu. 63 S. Resimli. Fiyatı yazılı değil.

Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü **Teknik Haberler Bülteni.** Eylül 1963. 7. sayı. 194 S.

Çocuk:

Ali Osman Atak'ın iki kitapçığı:

Hürriyet. Çocuk şiirleri. 2. basım. 16 S. 75 kuruş. **İstanbul Destanı.** 16 S. 75 kuruş. Adres: P.K. 954 - İstanbul.

Kavaklıdere Sarapları

Altın Köpük

İlk Tabii Şampanyası

Forum — 207

DEVLET TİYATROSU

BÜYÜK TİYATRO'da (11 38 32)

Size Öyle Geliyorsa Öyledir
Eugene Oegin Operası
Uyuyan Güzel Balesi
Öp Beni Kate
Her akşam 20.30 da. Pazar 15.00 de
matine

KÜÇÜK TİYATRO'da (11 11 69)

Paramparça
Hergün 20.30 da. Pazar 15.00 de ma-
tine.

DA TİYATROSU'nda (11 11 69)

Her gün saat 18.00 de
Dereye Vuran Gölge, ve
Çağrılmadan Gelen
3 Aralık Salı 18.00 den itibaren
Düşman Çiçek Göndermez.
ÜÇÜNCÜ TİYATRO'da (11 72 40)
Hergün 20.30 da. Pazar 15.00 de ma-
tine: TILKI.
YENİ SAHNE'de (11 72 40):
Hergün 20.30 da. Pazar 15.00 de ma-
tine: FİZİKÇİLER.

DANIŞMA: 11 72 40 - 10 55 97

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş GÜNLÜK Tarafsız Siyasal İktisat Kültür Dergisi

Yıl: 10 — Cilt: XVI — 100 Kuruş
İdarehane: Yenigehir, Büyük Han
No. 55 - Tel: 12 67 54 — ANKARA
Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

METİN AND

Yazı İşleri Müdürü

OSMAN OKYAR

Bu sayıda yazı kurulu:

Metin AND, Fahir H. ARMAOĞLU,

Ali BOZER, Fikret EKİNCİ, Yaşar

KARAYALÇIN, Ruşen KELEŞ, Şe-

rif MARDİN, Osman OKYAR, Ca-

hit TALAS, İsmail TÜRK, Şevki

VANLI

Sekreter :

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL. ★ Metin san-
tımı: 10 TL. ★ 1 yıllık: 22 TL. ★
Altı aylık: 11 TL. ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL. ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL. ★ Avrupa (Uçak):
54 TL. ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA.

Elif Yayınları

1. Metin And
Dionisos ve Anadolu Köylüsü
Fiyatı: 3.00 lira.
2. Arthur Adamov
Ölü Canlar
Gozol'un romanından oyunlaştır-
ılmıştır.
Çevirenler: Sabahattin Eyuboğlu,
Melih Cevdet Anday
Fiyatı: 3.50 lira.
3. John Steinbeck
Savaş Üzerine Mektuplar
Çeviren: Akşit Göktürk
Fiyatı: 1.50 lira.
4. Friedrich Nietzsche
Yunanlıların Trajik Çağında Fel-
sefe
Çeviren: Nusret Hızır
Fiyatı: 4.00 lira.
5. Nermi Uygur
Dünya Görüşü
Fiyatı: 1.50 lira.
6. Luigi Pirandello
Ağzı Çiçekli Adam
Çeviren: A i Poyrazoğlu
Fiyatı: 1.50 lira.
7. Bertrand Russell
Din ile Bilim
Çeviren: Akşit Göktürk
Fiyatı: 5.00 lira.
8. Orhan Kemal
Senaryo Tekniği ve Senaryoculu-
ğumuzla ilgili Notlar
Fiyatı: 4.00 lira.
9. Tarık Kakiç
Ünlü Sinema Rejisörleri
Fiyatı: 5.00 lira.

ELİF YAYINLARINDAN ÇIKACAK OLANLAR:

- ★ Nihat Özön
Sinema El Kitabı
Sinema tarihi, sanatı, tekniği.
- ★ Ovidius
Sevisme Yolu
Çev.: İsmet Zeki Eyuboğlu

Adr.: Elif Kitabevi, Beyazıt-İstanbul

REKLAM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
İzmir
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

DİŞ MUHABİRLER

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın - 21005. A. 14116) - 206

Basılış Tarihi : 17.12.1963